

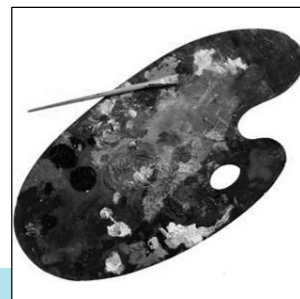

КОНОТОП–2009

Читайте стор. 2

ТВОРЧІ СПІЛКИ НА МЕЖІ ІСНУВАННЯ

2

ПОЛЕМІЧНІ НОТАТКИ ВАСИЛЯ ТРУБАЯ

4–5

«БІЖУЧУ МИТЬ БЕРИ В МАЙБУТНІЙ ЧАС...»

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

*Котилось степом марево гаряче
так, наче вітер простір рознизав.
Могилу зрушив плуг і вивернув маслаччя,
і череп зжовклий зуби показав.
Посипалося жайворине груддя
з-під неба прямо в яму погребну,
і ти, жажнувшись, ціпенів в безлюдді,
коли в ріллю чорнющу зазирнув...*
Павло Мовчан. "Розорана могила".

"Нате!" — сказав назвою своєї першої поетичної книжки двадцятичотирирічний Павло Мовчан 1963-го. У час, коли збуруне не суспільство жило гарячою вірою в своє моральне очищення й демократизацію. В час, коли в літературі з'явилися талановиті молоді люди, котрі не хотіли жити й писати так, як фаворизовані державою тодішні си-воголові метри.

Уже вистрелили своїми дебютними книжками В. Симоненко, І. Драч, М. Вінграновський, Б. Олійник, В. Коротич, уже були Ліна Костенко й Д. Павличко. Уже заговорили про шістдесятників, з одного боку як про надію поезії, а з другого — як про небезпеку для соціалістичного реалізму, оскільки в цих поетах побачили не просто якихось літературних фрондерів і навіть не естетичних дисидентів, а "троянських коників" зловорожої ідеології. Поетів почали послідовно виховувати й перевиховувати. У педагогічному арсеналі вихователів були батіг і пряник.

Але, здавалося, нічим не зупинити процесу "очищення палітр" та облагородження поетичних партитур. "Перші хоробрі" з нових поетів ніби використали роль своєрідного каталізатора — вслід за ними спалахнули імена В. Базилевського, Б. Нечерди, Ірини Жиленко, П. Скунця, Л. Талалая, Р. Третьякова, В. Гужви. Уже з'явилися перші публікації Василя Стуса, Тараса Мельничука, Ігоря Калинця. Уже деякі мастодонти соціалізму закликали громи й блискавки на голови нахабних молодиків, які, бачте, дозволяють собі й у гріш їх не ставити, а також писати не так, як прийнято, а — бачте! — як їм хочеться. А в тому гурті бунтівних неофітів був і він, Павло Мовчан, чия тоне-сенька "Нате!" була однією з найобнадійливіших, оскільки в ній поряд із пориванням на котурни а ля Вознесенський виразно вчувалися власні інтонації — вже сьогодні

Відомому українському поету, публіцисту, громадському діячеві, лауреату Національної премії України імені Т. Шевченка, голові ВУТ "Просвіта" Павлу Мовчану — 70. Вітаємо ювіляра та бажаємо йому многи літа!

Есей Михайла Слабошпицького — про серцевинну іпостась ювіляра.

перечитуючи збірку, вловлюєш у ній щось неповторно "мовчанівське".

Літературного відродження масштабу двадцятих років в Україні наприпочатку шістдесятних не сталося — вдарили жорстокі ідеологічні заморозки. Той феномен, який виростав на очах, був просто роздушений. Одні поети опинилися під жорстоким цензурним пресом, другі — в списках неблагонадійних, треті замовкли й не збулись.

Мовчанові пощастило тривалий час жити поза Україною, що значною мірою вберегло його від наших рідних держиморд — він не зазнав остракізму. Бо ж не останнім фактором було й те, що він, як мовить, не мозолив очі тутешнім владцям, не фігурував у різних скандалах. Спершу студент Літінституту, а потім слухач Вищих курсів режисерів і кіносценаристів у Москві терпляче висиджував у бібліотеках — і це не минуло безслідно: в Україну повернувся зрілий інтелектуал, який давно дав собі відповідь на багато запитань, які неодмінно постають перед тими людьми, котрі пишуть і котрі дуже відповідально ставляться до своїх писань.

Важливий у творчій біографії Мовчана момент, який характеризує його як творчого індивіда. Він жив у столиці імперії, де було справді багате літературне життя. Законодавці поетичних мод — такі, як напівфрондери Ахмадуліна, Вознесенський, Євтушенко, а також популярні поети Юрій Кузнецов, Олег Чухонцев, Віктор Соснора, Гліб Горбовський, Олександр Кушнер, в яких були адоратори, послідовники та епігони, мали великий вплив на слабші творчі індивідуальності, змушуючи не одну з них бути, як соняшник, перманентно задивленою у свій бік; слабші часто мимоволі, підсвідомо взорувалися на літературних лідерів та авторитетів, ставали їхнім стилістичним віддзеркаленням.

Були в Мовчана й активні творчі контакти з видатними поетами тодішніх республік (Юстіна Марцінкявічюс, Мустай Карім, Ояр

Вацієтіс, Маріс Чаклайс), яких він багато перекладав. Ясна річ, усе це не могло не впливати на нього, однак він вистояв і зберіг індивідуальність. Хіба що зіркове літературне середовище ще більше огранило його талант. Цікаво, що це були поети інших версифікаційних шкіл та вподобань. Можливо, саме завдяки тому вони й зацікавили його. Бо ж увіходячи в іншу стилістику й іншу оркестрацію вірша, Мовчан мимоволі випробовував надійність власних творчих орієнтирів, перевіряв свою здатність заговорити чужим голосом, не втрачаючи своїх регістрів. Умберто Еко наголошує, що літературний переклад — це бажання сказати іншою мовою не те саме, що в оригіналі (це практично неможливо), а майже те саме (в ідеалі). Були в нього й переклади прози. І — таких вибагливих стилістів, як Валентин Распутін та Грант Матевосян. Так, у нього багато від усіх них, не випадково ж існує теорія: для того, щоб написати одну видатну книгу, треба прочитати цілу бібліотеку, та все ж у ньому найбільше від нього самого, від Павла Мовчана.

У нього не було затьяжної мутації голосу. Отже, він уже мав "молодий стиль" (термін Віктора Єрофеева) і наполегливо шукав власне місце в культурі. Потужний, інтелектуально пожадливій індивідуальності тісно було тільки в поезії. Його цікавив кінематограф, він писав сценарії й кінокритику, був активним мистецьким і літературним критиком. Згодом рамки інтелектуальних зацікавлень значно розширилися: історія національних традицій і вірувань, філософія мови, національна ментальність та чимало іншого, що складає історію та феномен культури українців. Усе це буде концентровано виражене в його книжці "Витоки". Його приваблював такий жанр, як есей, що є вищим пілотажем інтелектуальної прози. Мовчан дав його справді яскраві зразки.

Закінчення на стор. 8–10

ОПІШНЯНСЬКІ КУМАНЦІ

11

ШКОЛА ПОЧАТКІВЦІВ

13

ТЕАТР ТЕРНОВОЇ ХУСТКИ

14

ЗВІТЯГА КОНОТОПА

Це була одна з найславетніших перемог української зброї. Апогей українсько-російської війни 1658–1659 років, довго замовчуваної в нашій стражденній історії, війни, що спалахнула невдовзі після Переяславської угоди. Адже вже наступник Богдана Хмельницького — гетьман Іван Виговський фактично розірвав цю угоду, побачивши, що вона несе Україні. Рівно за півстоліття до Івана Мазепи Виговський також зробив спробу відновити незалежність козацької Української держави. Наслідком була військова агресія Московії проти України. Конотопська битва стала розгромом агресорів. На жаль, через відсутність єдності серед нашої еліти ця перемога не призвела до утвердження нашої незалежної держави.

Звітяга Конотопа — яскрава сторінка української історії. І ми повинні відзначити не лише дати наших поразок (Батурин, Крути, Берестечко), а й перемог. На цьому ще раз наголосив Президент України Віктор Ющенко, який взяв участь в урочистостях з нагоди 350-річчя Конотопської битви і закликав пам'ятати про славі перемоги української зброї.

В урочистостях взяли участь Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет, представники духовенства, козацтва, багатьох громадських організацій, зокрема товариства "Просвіта", тисячі людей зі всієї України.

Під час урочистостей глава держави поклав квіти до пам'ятника гетьману Івану Виговському в селі Шаповалівці, спорудженого на тому місці, де відбувалася битва. Пам'ятник гетьману встановлено у сквері центральної частини села. Виготовлено його за кошти районного бюджету, скульптор Ю. Медвідь, архітектор В. Биков. На п'єдесталі закріплено металеву табличку у вигляді грамоти із зображенням гетьманських атрибутів: металевого кованого герба та булави з написом: "Іван Виговський — гетьман України".

У центрі села Президент поклав квіти до меморіалу воїнам, загиблим під час Другої світової війни.

Віктор Ющенко також узяв участь у відкритті пам'ятного знака на честь 350-річчя перемоги в Конотопській битві. Розташований знак при в'їзді в село Шаповалівку. Це художня композиція з козацьких шабель, що розрубують щит. Вона символізує перемогу козацької зброї над супротивниками. Знак разом з розташованою на протилежному боці автотраси меморіальною каплицею, збудованою до 350-річчя перемоги у Конотопській битві, становить єдиний архітектурний ансамбль. На пам'ятнику написано: "Тут кувалася слава української зброї! Установлено на честь 350-ї річниці славетної перемоги військо гетьмана Івана Виговського в Конотопській битві". Автори пам'ятника — скульптори Микола і Богдан Мазури, архітектор Володимир Биков. Знак споруджено за рахунок спонсорських коштів.

Під час відзначення славного ювілею Віктор Ющенко взяв участь в освяченні хрестів новообудованої козацької церкви Різдва Пресвятої Богородиці. Вона розташована в історичному центрі міста, неподалік від залишків Конотопської фортеці, яка ще до переможної битви витримала більш як двомісячну облогу московського війська. І це дало

змогу гетьманові Виговському зібрати значні сили для вирішального бою.

"Приклад бою під Конотопом 350 років тому вчить нас одного: якщо живемо у серці з українською ідеєю, ми перемаємо", — сказав Президент у вітальному слові з нагоди відкриття церкви.

Будівництво храму розпочато в кінці липня 2008 року. Замовник — парафія Різдва Пресвятої Богородиці Української Православної Церкви Київського Патріархату. Будівництво ведуть за кошти гуманітарної до-

помоги церкви святого Андрія за фінансової підтримки української діаспори штату Іллінойс (США). Автор проекту — архітектор Георгій Рогожин (м. Київ), за проектами якого побудовано майже 50 церков у різних областях України, зокрема в місті Батурині. Г. Рогожин — керівник творчої архітектурної майстерні при Спільці архітекторів України. Співатори проекту — Яків Леонов і Віталій Лучко.

Всеукраїнський фестиваль "Козацький родослав" традиційно проводять у селі Шаповалівці Конотопського району, на місці бойових дій між козаками гетьмана Івана Виговського та московськими військами. Активну участь у проведенні фестивалю беруть і просвітяни.

З 2006 року фестиваль уперше проведено як всеукраїнський. Щороку він збирає 15—18 тисяч учасників і гостей.

Учасники заходу — творчі колективи України, майстри декоративно-вжиткового мистецтва.

Програма свята включає культурно-мистецьку програму "Храм козацького родоводу", панораму за загиблими у Конотопській битві, виставку декоративно-вжиткового мистецтва "Від давнини до сьогодення", виставку козацьких куренів, науково-теоретичну конференцію "Конотопська битва — погляд через століття".

Президент України відвідав фестиваль, зокрема "козацьке містечко", розташоване на центральній площі Шаповалівки. Для його створення райони Сумської області виставили

19 куренів, що відтворювали побут і традиції козацької доби. У куренях були вироби декоративно-вжиткового мистецтва, гончарний круг, ткацький верстат. Біля куренів самодіяльні творчі колективи виконували епічні й історичні пісні, думи, відтворювали традиції, обряди і звичаї періоду козацької доби. Міністерство культури і туризму України забезпечило роботу козацького табору, кузні, де демонстрували процес виготовлення козацьких шабель, а також проведення козацьких розваг, зокрема кінного театру, каскадерів, а ще — семи куренів, де проводили майстер-класи майстри мистецтв із різних регіонів України. Демонстрували також виставку зразків козацької зброї: шаблі, пістолі, гармати тощо.

Урочистості на Конотопській землі стали яскравим виявом прагнення українців до волі, готовності захистити свою незалежну державу.

Підготував Петро АНТОНЕНКО
Фото з офіційного сайту
Президента України

ЗВЕРНЕННЯ

Национальної ради з питань культури і духовності при Президентові України до Президента України В. Ющенка Голови Верховної Ради України В. Литвина Прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко

Українська національна культура нині у критичному стані. Культурний простір держави заповонив глобалізаційний сурогат і космополітичний ширвжиток. Міжнародні ініціативи й державні програми щодо екології культурно-мистецького розвитку у нас, на жаль, не виконуються.

Одним із дієвих факторів національного поступу є вільна творча діяльність митців і всіляка їхня підтримка держави. Нині, попри ухвалені Верховною Радою України закони, укази Президента України та постанови Уряду, існує чимало загроз для існування та розвитку української національної культури і мистецтва. Навіть Київ як одвічний аванпост і взірць етнічної самобутності, потужний у минулому авангард загальнодержавного поступу, не має муніципальної конструктивної культурницької політики, зокрема комплексної програми культурного розвитку столиці.

У таких умовах національні творчі спілки постають вагомим фактором провадження культурницької політики України, дієвим помічником і партнером державних органів як центральної, так і місцевої влад, залишаються чи не єдиними фаховими потужними осередками, що намагаються протистояти процесам деградації та занепаду культури і мистецтва.

Однак сьогодні спілки перебувають на межі існування з огляду на обмежене фінан-

сування і проблеми із приміщеннями, в кілька разів завищеною платою за оренду землі. Незважаючи на задекларовану підтримку діяльності творчих спілок на державному рівні, органи місцевої влади (і київська влада зокрема) часто не сприяють забезпеченню належного правового та соціального захисту творчих працівників, створенню умов для діяльності національних творчих спілок і їх місцевих осередків.

До Національної ради надходять численні звернення митців, у яких висловлюється тривога і стурбованість тим, яке духовне майбутнє чекає на Українську державу і наш народ.

Ми висловлюємо "ні" знищенню багатотисячолітньої культури великої європейської нації!

І тому з метою проведення радикальних змін у сфері культурної політики України, для запобігання системній безповоротній кризі в цій визначальній для держави сфері, а також для належного виконання Закону України "Про професійних творчих працівників та творчі спілки", указів Президента України, постанов Уряду України просимо вжити невідкладних заходів щодо підтримки діяльності національних творчих спілок та їх місцевих організацій і осередків, а саме:

1. Забезпечити проведення спільного засідання Ради національної безпеки та оборони і колегії Національної ради з питань культури і духовності на тему "Культурна безпека України".

2. Внести поправки до Закону України "Про професійних творчих працівників та творчі спілки" щодо посилення захисту майна, пенсійного забезпечення їхніх членів.

3. Повернути Національній спільці театральних діячів України її приміщення за адресою вул. Ярославів Вал, 14 (420 м²), а також розв'язати проблему фінансування Будинку ветеранів сцени ім. Н. Ужвій.

3. Упровадити з 2010 року цільову довгострокову державну програму підтримки діяльності національних творчих спілок в Україні.

4. Розробити комплексну програму культурно-мистецького розвитку Києва як столиці держави.

5. Київській міській державній адміністрації: передати на баланс Національної спілки майстрів народного мистецтва України будинок за адресою вул. Рейтарська, 27-А, залишивши його у комунальній власності київської громади; передати у державну власність приміщення на вул. Пушкінській, 32, А, А (де розміщуються Національна спілка композиторів України, Київська організація НСКУ і Національна всеукраїнська музична спілка), вул. Володимирській, 23-В (приміщення Національного центру театального мистецтва імені Леся Курбаса, відремontоване коштом державного бюджету), вул. Воронського, 20 (будинок Академії мистецтв України, відремontований, відремontований і експлуатується з державного бюджету).

6. Органам місцевої виконавчої влади встановити пільговий податок на землю, розмір комунальних послуг для національних творчих спілок прирівняти до закладів культури.

7. Затвердити для творчих спілок і творчих працівників пільгові ставки орендної плати за користування майном комунальної власності.

Члени Національної ради з питань культури і духовності при Президентові України: **Є. Шевченко, Є. Станкович, А. Чеби́кін, П. Мовчан, В. Чепелик, О. Репецький, К. Стеценко, Б. Омеци́нський, Л. Танюк, С. Тримбач**

9 липня 2009 р.

ПУТІН — ДВІСЧНИК?!

Олег ФОМУШКІН,
голова Кримської організації УНП

Путін уперто перекирує статистичні дані офіційного українського перепису 2001 року. Виникає думка, що він має проблеми з арифметикою.

Нагадаємо стенограму його торішнього виступу на Раді Росія—НАТО в Бухаресті: "Но на Украине — там одна треть вообще этнические русские. Из сорока пяти миллионов человек, по официальной переписи, только семнадцать миллионов русских. Есть регионы, где целиком только русское население проживает, скажем, в Крыму. 90 % — это русские. ...Юг Украины полностью, там только одни русские".

Така путінська нісенітниця свого часу викликала бурхливу реакцію українських політиків. Проте вражає його впертість, що має продовження цього року. Так, 7 липня, під час зустрічі з президентом США Бараком Обамою Путін знов наголосив на *винятковій важливості України для російської політики, оскільки там проживає 17 млн росіян (?)*.

Знову нагадаємо Путіну, що всеукраїнський перепис населення 2001 року зафіксував в Україні **8 млн 334,1 тис. росіян** і 37 млн 541,7 тис. українців.

Брехлива путінська інформація про присутність у Криму 90 % росіян обурила мешканців півострова. У Криму, за даними всеукраїнського перепису населення 2001 року, мешкає **58,3 % росіян**.

Путіну заради добрих відносин з Україною слід подумати, як надати умови українцям у Росії для отримання освіти рідною мовою і для вільного національного розвитку.

Україна як суверенна держава набагато надійніше забезпечує права національних меншин, зокрема, в мовному питанні, ніж сама Росія.

ЛИЦАРСТВО ДУХУ І ПРАЦЬОВИТІСТЬ БДЖІЛКИ

Історико-краєзнавча наукова конференція, присвячена 160-річчю з дня народження Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяженського літературно-меморіального музею Лесі Українки, зібрала на Волині дослідників життя і творчості родини Косачів майже з усієї України.

Надія ГУМЕНЮК,
письменниця, м. Луцьк

Літературно-меморіальний комплекс у Колодяжному, до якого нині приїжджають люди з усіх кутків планети, розпочинався з єдиної експозиції, розміщеної у відремонтованому після війни Білому будиночку садиби Косачів. Відкриття його 60 років тому збіглося зі сторіччям із дня народження Олени Пчілки. Але навіть ім'я цієї феноменальної жінки, господині “дворянського гнізда”, яка виховала у ньому шестеро дітей, не прозвучало під час тодішніх урочистостей. У це важко повірити. Але так було — все в дусі того часу. Якскаву особистість, патріотку, невтомну культурну й громадську діячку, письменницю, перекладачку, критика, публіциста, етнографа, фольклориста, редактора і видавця, все життя якої було виявом найвищої любові до рідного краю, сталінська система вписала до чорних списків “українських буржуазних націоналістів”, а отже, — до “ворогів народу”. Більш того: її протиставили власній доньці, з усіх сил роздумували комуністичний міф про розбіжність їхніх поглядів і навіть осо-

Комзюк, яка вже три десятиліття опікується садибою Косачів. — Ми просто не могли не говорити про неї. На початку 1960-х років на території садиби почав діяти Сірий, батьківський будиночок. Саме в ньому Ольга Петрівна Косач організувала свята, на які запрошувала гостей, діти декламували вірші, колядували, співали, показували гостям вистави.

1980 року поруч із двома меморіальними будинками відкрито новозбудоване приміщення замість зруйнованого, в якому і мешкала родина (його реконструйовано і наближено до оригіналу вже в роки незалежності). Тут зібрано багато документів і матеріалів, що засвідчують, який величезний вплив мала Олена Пчілка на виховання і формування світогляду своїх дітей, на становлення геніальної доньки Лесі, який непохитний авторитет мала вона і в сім'ї, й у місцевих мешканців, як багато зробила, щоб ця садиба у невеликому польському селі з чотирма десятками курних хат стала національним культурно-просвітницьким центром, до якого з усієї України приїжджали відомі люди того часу — літератори, художники, композитори, науковці.

Віра Комзюк, завідувач музею-садиби Лесі Українки в Колодяжному, приймає відання від директора Волинського краєзнавчого музею Анатолія Силіюка

бисту неприязнь.

Та й після сталінської доби ім'я Олени Пчілки вперто замовчували. Особливо суворе табу було накладено на сторінки її життя, пов'язані з виступами проти національного гноблення і зросійщення, пропагування справжньої української історії. Довгим і тернистим було повернення матері Лесі Українки до України, яку вона любила понад усе.

— Наші працівники і тоді, в ті задушливі роки, порушували табу щодо постаті Олени Пчілки, — каже завідувачка музею, заслужений працівник культури України Віра

Мур заборон навколо імені Олени Пчілки на Волині було зруйновано переломного 1989 року. А вечір її пам'яті, який провела тоді у Луцькому народному домі “Просвіта” патріотично налаштована творча інтелігенція, став поштовхом до пошукової роботи і збирання матеріалів про її життя і творчість. До 150-річчя Олени Пчілки в обласній універсальній науковій бібліотеці, яка з 1991 року носить ім'я видатної діячки, відбулася науково-практична конференція “Олена Пчілка і Волинь”.

І ось ще одна така Всеукраїнська конференція, приурочена вже

Під час театралізованої екскурсії

до 160-річчя з дня народження Олени Пчілки та 60-річчя з часу створення Колодяженського літературно-меморіального музею Лесі Українки. Науковий збірник “Минуле і сучасне Волині і Полісся. Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України і Волині” за матеріалами її учасників, упорядкований головним організатором, генератором і ведучим цього зібрання, директором Волинського краєзнавчого музею, заслуженим працівником культури України Анатолієм Силіюком, засвідчує: пошук дослідників не припинявся, віднайдені багато маловідомих фактів.

1881 року Олена Пчілка возила своїх старшеньких, Михайла, Лесю та Ольгу, з Луцька у село Чекно слухати веснянки і гаївки. Але чому саме в Чекно, а не в одне з ближчих до Луцька сіл? Виявляється тому, що за кілька годин їзди кінним екіпажем від Чекна — поле Берестецької битви. Саме туди везла мати дітей, щоб вони після веснянок і гаївок могли “послухати голосіння вітру по героях-козаках, полеглих за вольную волю на полі Берестецької битви”.

Глибокі розвідки запропонували науковці з Києва Володимир Погребенник (“Художнє засвоєння народної творчості в поезії реалістів (на матеріалі творчості Олени Пчілки, М. Старицького, І. Манжури та Панааса Мирного)”) і Ганна Козачук (“Особливості ідіостилі Олени Пчілки”), львів'яни Ольга Мікула (“Проблема взаємозв'язку фольклору та літератури у “малій” прозі Олени Пчілки”) та Ірина Смогоржевська (“Постать Олени Пчілки як феномен української духовності”), лучани Геннадій Бондаренко (“Родина Косачів у волинезнавстві”) й Наталія Пушкар (“Не вмере поезія, не згине

творчість духа...”). Науковий стиль і водночас висока емоційна напруга притаманні статті дослідниці родини Косачів Алли Діби “Розбите свічадо: Доля родини Косачів по смерті Лесі Українки”. Багато цікавих фактів оприлюднив у доповіді наймолодший учасник конференції, старшокласник з Гадяча Сергій Повісенко (“Принципи національного виховання молоді Ольги Петрівни Драгоманової-Косач (гадзяцький період)”).

Неможливо назвати всі теми, викладені на трьохстах сторінках солідного наукового збірника й обговорені під час пленарного засідання конференції. Оскільки в роботі конференції взяли участь представники всіх населених пунктів, у яких жила Олена Пчілка (з Гадяча, де вона народилася, до Луцька вперше прийшла делегація), то мозаїчні частинки регіональних досліджень склали щільне і цілісне панно подвигницької долі ювілярки.

Перший день конференції пройшов у Луцьку, в обласній універсальній науковій бібліотеці імені Олени Пчілки. Тут було презентовано книжку Григорія Аврахова “Леся Українка: проблеми текстології та історії друку (до дванадцятитомного видання творів 1975—1979)”, що побачила світ у луцькому видавництві “Твердиня”. За радянських часів ця праця дослідника життя і творчості Олени Пчілки та Лесі Українки змогла поповнити лише український самвидав. Перебуваючи на Волині, світлої пам'яті Григорій Аврахов заповів, щоб саме тут була нарешті видана ця його багатостраждальна книжка. І ось його заповіт виконано. Учасники конференції ознайомилися з виставкою “Студії із Криму. Леся Українка і Агатангел Кримський: осяяні

Сходом” із фондів Ялтинського державного історико-літературного музею, що експонується у Волинському краєзнавчому музеї.

Продовження конференції наступного дня — у Колодяжному. В літературно-меморіальному музеї було проведено театралізовану екскурсію “Недаром звалась Пчілкою — від Бога трудівниця”. Звучали пісні, записані свого часу Лесею Українкою, у виконанні народної співачки Тетяни Відник з Білина та місцевих школярів. Власні вірші прочитали поети Ніна Горик, Надія Гуменюк, Василь Гей та Петро Гоць. А в Білому будиночку Лесі Українки всіх чарували звуки Лесиного фортепіано — торік за сприяння народної артистки України Наталії Свиріденко та фінансування волинської влади інструмент, який так довго мовчав, киявські майстри відреставрували. Тоді під час поетичного свята “Лесина пісня” пані Наталія дала перший концерт на поверненому до життя інструменті. І ось відома піаністка знову прийшла зі столиці, щоб виконати улюблені мелодії Косачів.

Одесь Гончар у щоденнику 29 грудня 1992 року записав: “Україна у величезному боргу перед Оленою Пчілкою. Майже нічого не зроблено для увічнення її пам'яті. Чи є в Києві хоч вулиця її імені? А мав би стояти пам'ятник їй як образіві української Жінки”. Пам'ятник Олені Пчілці невдовзі буде у Луцьку. Над образом матері Лесі Українки працює київський скульптор Микола Обезюк. Як прозвучало на конференції, образ уже є. Його залишили втілити у матеріалі і встановити біля обласної універсальної наукової бібліотеки. Для цього потрібні кошти, збиранням яких зараз і займаються волин'яни.

Святослав КАРПЕНКО,
м. Новоград-Волинський,
Житомирська область

У Новограді-Волинському, в приміщенні музичної школи нещодавно зібрався чималий гурт творчих людей, щоб ушанувати пам'ять дитячої письменниці, громадської діячки Олени Пчілки.

Збирання відкрила завідувач літературно-мистецького музею Лесі Українки Віра Римська. Вона розповіла про життєвий шлях родини Косачів у Новограді-Волинському. Багато уданого здійснено саме тут, у давньому Звягелі, де сім'я Косачів прожила 12 років. Тут народилися їхні троє старших дітей: Михайло, Леся, Ольга. Троє молодших — Оксана, Микола, Ізидора — народилися в Колодяжному, куди згодом переїхала сім'я.

Своєю українському вихованню діти Косачів завдячують саме матері. Ольга Косач-Кривинюк згадувала: “Батько наш не чинив ніко-

ЛЕСИНА МАТИ

ли ніяких перепон проти того, що мати виховувала всіх дітей українцями, що наша родина мало не єдина інтелігентська родина, була суто українська... В родині не вживали іншої мови, крім української”.

Олена Пчілка була насамперед матір'ю — дбайливою, ласкавою. Національно свідомими ростила шістьох дітей. І це тоді, коли царський імперський уряд офіційно заборонив українську мову, друкування українських книжок, проведення будь-яких публічних рідномовних заходів. Саме від матері прийшла любов до рідного краю і народу в серце великої поетеси, дочки не лише Косачів, а й усієї України Лесі Українки.

Учасники збирання говорили про Олену Пчілку як дитячу письменницю, збирачку народно-пісенної творчості, видавця, громадську

діячку. Доповідь зробила кандидат педагогічних наук, доцент Житомирського державного педагогічного університету ім. І. Франка Людмила Бондарчук. Одну з народних пісень, записаних Оленою

Пчілкою в с. Жабориця від дівчинки Катерини, проспівала Алевтина Нюкало. Колоритний дитячий гурт “Ордана” учнів музичної школи виконав купальські пісні.

Слово про старшого брата Лесі

Українки Михайла, літератора, вченого, виголосила аспірантка Наталія Лютко. Він народився в будинку, де тепер розташована музична школа; нині на шкільній стіні встановлено меморіальну дошку.

Своє слово про Матір і письменницю говорили дитяча письменниця Марія Пономаренко, міський голова Микола Боровець, голова районної ради Віктор Гончарук, голова обласного об'єднання товариства “Просвіта” Святослав Васильчук.

Поміж виступами зі сцени звучали вірші, романси, пісні, улюблені в сім'ї Косачів, та “Волинські спогади” — вірш-спомин, яким прощалася Олена Пчілка зі Звягелем перед переїздом сім'ї до Колодяжного.

“Ми, земляки славетної родини Косачів, пишаємося, що ходимо вулицями, якими ходили Косачі; любимо своє місто, свій край, віримо у його щасливе майбуття, про що мріяла й Олена Пчілка зі своїми дітьми”, — сказала на завершення Віра Римська.

Оксана ЖУРБА,
СМТ Нова Ушиця
Хмельницької області

ПРАОТЦІВЩИНА ПАТОНІВ

Давно вже немає панів, всемогутніх царів і гетьманів. Напевне, зараз суспільство позабуло про колишній спосіб і стиль життя, звички свого народу, альтернативою стали сучасні технології XXI сторіччя. Тепер людям хочеться почитати цікаві інформаційні газети, глянцеви журнали, нові книжки із інтригуючими сюжетами. Майже ніхто вже не згадає часи, коли літочислення фіксували на папері, тексти писали від руки. Хоч ні! Слово “ніхто” тут недоречне. Я віднайшла людину, яка нині — як і двадцять років тому — створює рукописну книгу (“пише літа”) про рідне село, його історію. Це Галина Петрівна Туряк — директор Хребтівської ЗОШ I—II ступенів, що розташована в Новоушицькому районі Хмельницької області. Я дізналася про неймовірні факти з життя села Хребтєва, яке виокремлюється надзвичайно привабливою природою: мальовничі пагорби та лісисті схили, широкі та щедрі врожайні поля, зелені долини і квітучі сади, бистра річка Дністер, що несе пам'ять про славіні часи нашого минулого. Для місцевих селян ця краса вже давно стала майже ле-

гили свого батька у Хребтєві. За дружину взяв племінницю барона Павла Местмахера Олександрю Вікторівну. Але з Местмахером Михайла Оскаровича поєднували не лише родинні зв'язки — разом вони 1908 року заснували ремісничу школу в Новій Ушиці (нині — технікум механізації й сільського господарства), побудували земську лікарню, вкладали кошти в розвиток театру і будівництво доріг. Не шкодував Михайло Патон і коштів для поліпшення життя селян, тому власним коштом побудував у селі школу, брав участь у будівництві храму. Допомагав йому майстер-архітектор Микола Антонович.

“Поміщик Патон полюбив Миколу за “золоті” руки і за знання. Він добре будував панські маєтки, церкви, школи. Поміщик вважав, що Антонович закінчив будівельний інститут, але творчості та зодчества Миколу навчило життя. Він був працюючий і кмітливий, звичайно, трохи навчався, але вищої освіти не мав. За великі архітектурські здібності й за людяність поміщик Патон виділив Антоновичу в центрі села дві десятини землі для будівництва дому.

Михайло Оскарович також вирішив побудувати школу в Хребтє-

уже за радянських часів, їх домурували екзотичні квіти. Таких, певно, ніде й не було — лише тут. А коли до Патонів приїжджали гості, цих квітів не зрізали — їх викопували й саджали в горщики, потім розставляли біля стін з колонами (такий вигляд мала зала, де приймали гостей)”, — згадає донька Павла Семеновича Марія).

Пан, як переказують люди, дуже любив працювати на землі, на пасіці, в саду, був запеклим рибалкою й мисливцем. Чоловік добрий, він щедро платив за роботу селянам, допомагав бідним, особливо багатодітним сім'ям.

“Моєму дідові пан виділив землю біля Дністра. Він не шкодував нічого для селян. Дід потім збудував на тих землях три будинки. На жаль, один із них згорів від удару блискавки. Я ще маленьким був, але пам'ятаю ту пожежу... А решту будинків уже затопив Дністер... Але ж яка пам'ять — сам пан подарував дідові землі за його совісну працю. Так, Патон справді цінував своїх людей”, — уточнює Петро Павлович Мудрик.

У Хребтєві старі й молоді, з розповідей своїх батьків і дідів, щирими словами згадують Михайла Оскаровича: “Пан був дуже милосердною людиною. Часто перед святами приносив подарунки дітям — різні реміні та навіть шапки. А людям, щоб допомогти матеріально, давав солому, дрова, забезпечував хлібом та пасею для худоби.

Пані Олександра не могла проіхати повз дітей, не давши їм цукерки. Вона не виходила з брачки та не давала цукерки просто в руки, а цілими жменями кидала їх, а діти вже потім збирали”, — зі слів Семена Мудрика (дід Марії Павлівни, який також працював у маєтку).

Дружина — Олександра Патон — мала медичну освіту. Коли до неї зверталися хворі селяни, вона ніколи нікому не відмовляла. З її ініціативи в Новій Ушиці було обладнано пологовий будинок, який, до речі, частково функціонує і зараз.

Але, на жаль, настали часи, коли панів убивали, їхні землі забирали, майно розкрадали. Прийшла пролетарська революція 1917 року... Патони змушені були виїхати з маєтку й податися до Нової Ушиці, де на них чекав новий будинок на вулиці Старій Поштової. Сім'я довго вагалася, куди податися: чи до Нової Ушиці, чи до Києва, до рідного брата Михайла Євгена. Але доля вирішила за них сама.

Одразу після переїзду 1919 року, буквально через кілька тижнів, усю сім'ю розстріляли грабіжники. Михайло після тяжких поранень помер у лікарні через чотири дні. Поховали його на кладовищі в Новій Ушиці. Прикро, але мені не вдалося знайти родинного склепу Па-

ві для селян. 1833 року напроти будинку Антоновичів з'явилася будівля з великими світлицями класами і квартирою для вчителя.

“У селі не було церкви, тому ще 1864 року за участі мешканців було побудовано храм на честь святого Архистратига Михаїла. Для будівництва церкви сім'я Антоновичів виділила зі своєї земельної ділянки 0,25 десятини”, — цитує за рукописною книгою.

“Павло Семенович Мудрик працював у Патонів на квітниківні. Він розповідав, що квітниківню розташували в окремому приміщенні — це була велика і простора зала, але стіни не кам'яні, а скляні (згодом,

Павло Семенович Мудрик із дружиною Євгеною

гендою, а для мене — відкриттям, що дало поштовх і надію на краще, попри те, що від народження живу в провінційному містечку Нова Ушиця на Поділлі.

Про що йдеться? Виявляється, що й моя мала батьківщина народила видатного діяча сучасності, який прославив Україну і себе на весь світ, — це чинний президент Національної академії наук України Борис Євгенович Патон та його батько — відомий архітектор Євген Оскарович Патон.

За переказами, сім'ю Патонів переселив російський цар Петро I чи то з Голландії, чи то з Франції. Вихідці з цієї родини були знаними людьми: Петро Іванович Патон — генерал, сенатор Російської імперії; його син Оскар Петрович Патон — російський консул у Ніцці. Оскар Патон мав семеро дітей — п'ятеро синів і дві доньки. Через деякий час він купив землю у подільському селі Хребтєві у місцевого пана Сабанського і збудував прекрасний маєток.

Оскар Петрович сумував за батьківщиною. Він виховував дітей демократично, по-європейськи, строго й інтелігентно, привчав до праці, навчання. Усі діти знали по кілька іноземних мов, в сім'ї розмовляли переважно російською.

Після смерті Оскара Петровича 1909 року цей маєток перейшов у власність молодшого сина Михайла Оскаровича Патона. За переказами, це був надзвичайно добрий, щедрий і привітний пан. Спочатку збудував кам'яну каплицю біля мо-

Підвальне приміщення маєтку

Колонна зала Патонівської оселі

тонів ні в моєму райцентрі, ні в Хребтєві (результат дій комуністичних вандалів). Правда, після злочину в новому Патонівському домі залишилася живою покоївка Катерина Матір'ко, яка переїхала разом із паном у Нову Ушицю (тоді їй було 15—16 років). Вона все бачила, але нічим не могла зарадити.

Дівчині дивом вдалося врятуватися: доки грабіжники розстрілювали господаря, його дружину, кухаря та секретаря, вона відчинила вікно, але сама сховалась під ліжко. Грабіжники подумали, що Катерина втекла. Однак покоївка настільки тоді злякалася, що втратила зір. А тим часом палац у Хребтєві залишився порожнім, бо господарі спішно покинули його напризволяще, навіть не забравши фотографій. Деякі свої речі перед від'їздом пан роздавав людям.

“У нього була чудова палиця, з якою Патон майже не розлучався. Спочатку Михайло Оскарович подарував її Антонові Крижевському — це був наш садівник, — згадає Павло Мудрик. Але той згодом передарував палицю мені, мовляв, я спритніший і заслуговую на такий подарунок. Довгі роки ця палиця була зі мною. Але коли вже працював на фермі, її хтось украв. Шкода, бо вона справді була цінною для мене. Ви б лише бачили її! Ручної роботи, різьба по коштовному дереву. Пан розповідав, що привіз її з Франції. Словом, антикваріат”.

“Колишній вигляд панського маєтку добре описано в книжці “Історія села Хребтєві”, що зберігається в місцевій школі, — продовжує директор школи Галина Павлівна. — У центрі села розташовано маєток з усіма господарськими покоями і залогою для гостей побудований на горі над глибоким яром, на дні якого протікала річка, а тепер дністрові води утворили глибоку затоку. З цього боку, зі сходу, будинок мав два поверхи. У підвальному приміщенні була виноробка, овочесховище, криниця зі смачною водою, лазня окремо для панів і для селян. Центральний колонний вхід був із заходу, перед ним великий газон круглої форми з

різними декоративними кущами й деревами. Навколо вимощена широк аля, якою можна було проїжджати фаєтоном, запряженим четвіркою рисаків. І досі проглядається “від брами”, тобто від в'їзду до панського двору з центральною вулиці села рівна, як стріла, обсажена колісь віковичними деревами, дорога, яка впиралася в круглий газон, а крізь дерева та гарно впорядковані кущі й клумби білів колонами, зі стінами панський будинок. З обох боків будівлі — виходи з дерев'яними терасами. З боку в'їзду будинок був одноповерховим.

Горішній поверх всередині був побудований з великим смаком, з багатьма кімнатами. В лівому крилі розташовувалися кухня, їдальня, спальні з паркетною підлогою, колонами. Праворуч від центрального входу і прямо були, вочевидь, робочий кабінет, бібліотека та інші кімнати для прийому відвідувачів і гостей. З боку села Куражин, тобто від яру (зі сходу) панський будинок був двоповерховий, у формі літери “П”, де поміж його крилами був відкритий балкон-галерея з колонами.

Навколо газону симетрично розташовувалися будівлі для челяді й майстерні, різні комори і спеціально відведена для квітів оранжерея, дві великі комори та стайня для панських коней. Поряд із будинком на кілька десятинок розкинувся сад. Михайло Патон сам дбав про нього разом із дружиною”.

З дитинства “ласкавий пан” був привчений до всілякої сільської праці, не цурався роботи, любив точність та охайність. У нього було велике господарство, і праця біля землі приносила йому задоволення. Ось що написано в тій книзі: “Поміщицьке господарство було натуральним, тобто, насамперед, все необхідне для споживання виробляли місцеві жителі, хоч, думається, не могло обійтися без розвитку і торговельних зв'язків. Безпосередньо в панському дворі були пекарня, молочарня, крамниця, а далі дорога перехреснувалась із центральною сільською вулицею і йшла трохи на захід, де через півкілометра розташовувалось поміщицьке хазяйство: кузня, слюсар-

ІРИНА САРДАРЕВА — УКРАЇНСЬКА ФЕЯ У СОФІЇ

ня, столярня. За маєтком були будинки для спеціалістів, чималий став, а також олійня, млин, тік для молотби з паровим двигуном та молотаркою. Далі дорога простягалась поміж фермами: стаїні, короварні, вівчарні, свинарні, птахоферми... І все це творили роботязі руки селян, будівничі здібності Антоновича і турботливого господаря Михайла Оскаровича Патона”.

Частина будівель панського маєтку збереглася досі, зокрема й головний будинок. У цій садибі за роки радянської влади тривалий час була сільська рада, контора колгоспу, сільський клуб і бібліотека, медичний пункт та інші сільські установи. І доки дім використовували люди, він ще “жив”, а тепер, на превеликий жаль, — гине. Сьогодні це страшна картина — даху майже немає (хоч кілька років тому його перекрили бляхою, що виділив Б. С. Патон), стіни поцвіли, будинку не видно серед чагарників... Тільки видніється панська стаїна, яку свого часу радянські керівники облаштували під магазин. Ще є криничка, але води там вже немає; стоїть також лазня, точніше, те, що від неї залишилось. Усі будівлі розібрали — кожен брав те, що хотів: комусь потрібен камінь, комусь дерево, а комусь грів душу просто сам факт злочинства — приніс додому, може, колись знадобиться.

Землі після загибелі пана перейшли у власність колгоспу “Червоний сад”. Уже за незалежної України селяни хотіли розібрати на паї близько трьох гектарів. Але влада їм відмовила, говорячи, що ці землі — історична пам’ятка Української держави. Але знаючи про цінність будівлі Патона, чому ж влада нічого не зробила для її належного збереження?

Показово і сумно, що зараз ніхто з родини Патонів сюди вже не приїжджає. Лише Борис Євгенович надавав певні кошти на оновлення будівлі, але це не дало помітного результату. Давно вже немає водичі в панській криниці; церкву, побудовану паном разом із місцевим архітектором Миколою Антоновичем, зруйнували ще 1936 року — напередодні великого українського терору. Каплички біля могили Оскара Петровича Патона теж давно немає... І нині ми, на жаль, не можемо віддати належну шану праотцівському роду Патонів.

Складно з’ясувати, хто зараз є власником цих земель. Жителі села розповідають, що їх купував якийсь високопосадовець із Хмельницького, потім землею зацікавився хтось із Києва, але, на жаль, все це, напевно, проводилося з іншою метою, і вона аж ніяк не була пов’язана з відновленням та реставрацією маєтку. Річ у тому, що мальовнича природа та зручне розташування Хребтієва приваблює сюди відпочивальників, адже це екологічно чиста місцевість, незайманий природний ландшафт, тихий, спокійний куточок.

Тут, на Поділлі, зростав Євген Оскарович Патон, рідний брат Михайла Патона — в майбутньому видатний учений, інженер, організатор, творець нових наукових напрямів. Він став одним із найбільш кваліфікованих фахівців у галузі будівництва мостів (створив близько 30 проектів мостів, багато з яких унікальні). Почав розвивати нову галузь техніки — електричне зв’язування металів, а його син чудово продовжив справу батька, довівши, що Україна здатна на великі досягнення і має право посісти чільне місце в світовій науці.

...Дивне враження мене супроводжувало із поїздки до патонівських джерел: з одного боку — заїждже німецьке панство демократичного штибу, трударі-європейці на українському Поділлі, що жили селом і для села, як для рідної землі. А що зробили для її сучасної слави нащадки Патонівського роду доби української незалежності?

У центрі Софії, столиці Болгарії, є цікаве місце. Називається “Дім Капелюхів”. Тут можна побачити капелюшки на всі смаки і будь-який вік, для найпримхливіших пані та панночок. Власниця салону і головний модельєр — пані Ірина Сардарева — нагадує добру фею з казки про Попелюшку, яка легким помахом чарівної палички перетворює звичайну жінку на принцесу чи королеву. У тісному приміщенні, заповненому найрізноманітнішими головними уборами, насправду панує якась казкова атмосфера. Але найцікавіше, що Ірина Сардарева — українка. Окрім головної справи свого життя — моделювання одягу — займається ще й активною громадською роботою: очолює організацію “Мати Україна”, яка об’єднує багатьох українців Болгарії.

Я мала чудову нагоду відвідати “Дім Капелюхів” і поспілкуватися з Іриною Сардаревою. І не лише про моду...

— Пані Ірино, розкажіть про себе. Де Ви народилися і як потрапили до Болгарії?

— Мої батьки (прізвище батька — Черв’як) тривалий час перебували на засланні в Сибіру. Коли ж повернулися в Україну, оселилися в Києві. Там я і народилася, там минули мої дитячі та юнацькі літа. У Болгарії мешкаю вже тридцять років. Мій чоловік — болгарин, він дуже допомагає мені у моїй нелегкій справі, завжди мене підтримує.

— Як давно існує Ваш салон “Дім Капелюхів”?

— Уже дванадцять років.

— Де Ви проводите свої виставки й покази?

— Покази моїх моделей відбуваються переважно за кордоном — у Парижі, Токіо, в Італії. Болгарія — маленька країна, лише сім мільйонів населення, тому тут дуже важко реалізувати свої виробі.

Ірина Сардарева, “Дім Капелюхів”

— А Україна?

— В Україні також буваю, але рідко. Особливо зараз, у кризовий час, українським жінкам, на жаль, не до капелюшків.

— Помітила, що у Вашому салоні є не лише капелюшки...

— Так, віднедавна я почала займатися ще й жіночим одягом. Зробила вже кілька сезонних колекцій, які також представляла за кордоном — переважно в Японії. Однак пріоритет продовжую надавати головним уборам.

— Як Ви себе рекламуєте?

— Не ганяюся за славою чи розкруткою власного імені. За стільки років роботи я вже встигла себе достатньо зарекомендувати і створити коло постійних клієнток.

Головне для мене — аби люди носили одяг, який роблю з великою любов’ю. Усміхнена і щаслива жінка, яка йде вулицею, одягнена у сукню чи капелюшок із мого салону — це для мене найліпша реклама.

— Пані Ірино, а що спонукало Вас займатися громадською роботою?

— У Софії мешкає дуже багато українців. Серед них є цікаві особистості — художники, музиканти, поети, народні майстри, науковці, бізнесмени. Щоб не загубитися, працюючи кожен поодиночі, ми об’єдналися в громаду, яка називається “Мати Україна”. Так легше робити корисні справи задля зміцнення українсько-болгарських історичних і культурних зв’язків.

Коли я навчалася в Києві, пам’ятаю, на заняттях з історії в університеті точилися суперечки, чи Україна має право на власну історію. Врешті-решт вийшов підручник з історії України обсягом... 50 сторінок. На жаль, через ту агресивну радянську пропаганду в більшості болгар ще залишилося спотворене уявлення про Україну. Ми робимо усе можливе, щоб зруйнувати радянські міфи й показати, що насправді українці, як і болгарі, — одна з найдавніших націй, яка має унікальні вікові традиції, багату культуру і довгу історію.

— Але ж Ваші капелюшки вимагають так багато часу і сил! Як Ви усе встигаєте?

— Звісно, робота в салоні забирає більшу частину мого часу, адже живу цим, це моє покликання, мій світ, де мені завжди радісно й затишно. На жаль, наша організація збирається не дуже часто. Раніше, коли у мене при салоні була власна невеличка кав’ярня, збиралися там. А тепер — переважно тоді, коли відзначаємо якісь українські свята, вшануємо пам’ять загиблих під час Голодомору та воєн українців, встановлюємо пам’ятники та пам’ятні знаки, проводимо виставки, творчі вечори. Наша організація дуже тісно співпрацює з Посольством України в Болгарії, яке завжди охоче підтримує наші ініціативи й допомагає проводити заходи.

— А які заходи Ви проводили у Софії нещодавно?

— Зовсім недавно зусиллями української громади та Посольства України у центрі Софії, на площі Відродження, було встановлено надзвичайно вишуканий пам’ятник Тарасові Шевченку скульптора А. Гречанюка.

Також було встановлено меморіальний знак — камінь із написом — на тому місці, де більш як рік мешкала Леся Українка і де написала відому на весь світ “Лісову пісню”. На жаль, будинок, у якому жила українська поетеса, не зберігся.

— Про те, що Леся Українка написала “Лісову пісню” саме у Софії, в Україні майже не знають.

— Ми багато ще не знаємо. Багато нам ще належить відкрити і показати світові.

Після такої світлої розмови з українською болгаркою (до речі, пані Ірина розмовляє болгарською без акценту) я попросила свого болгарського колегу поета Димитра Христова, щоб він провів мене до площі Відродження, де стоїть пам’ятник Кобзареві. Це справжній витвір мистецтва, виконаний і встановлений з невідомою любов’ю і великою шанобою до України. Біля пам’ятника ми зустріли вже немолоде подружжя болгар — вони уважно читали написи і з захопленням розглядали образ українського Пророка.

— Чи маєте якийсь стосунок до України? — запитав їх Димитр.

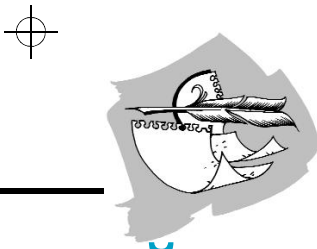
— Ні, — відповів чоловік, — ми — корінні болгарі, але дуже любимо Україну і поета Тараса Шевченка.

А коли дізнався, що я — українка, радісно потис мені руку і, зронивши ледве помітну сльозу зворушення, заспівав пісню на слова Кобзаря “Рече та стогне Дніпр широкий” — в оригіналі, українською мовою. І я подумала: чи кожен українець в Україні зміг би так?..

Пам’ятник Тарасові Шевченку в Софії

Спілкувалася
Анна БАГРЯНА
Фото автора

«БІЖУЧУ МИТЬ БЕРИ В МАЙБУТНІЙ ЧАС...»

Продовження.
Початок на стор. 1

Його “Кора”, що з’явилася через п’ять років після “Нате!”, несла в собі відлуння того напруженого духовного й інтелектуального життя, яким жив у той час молодий поет. Як-що дебютна книжка — це передовсім “стихія жестовості, театральності”, що “органічно поєднується в текстуальних матрицях з публіцистичними виписками, інтенціями прямого називання” (Олександр Хоменко), що існувало в автора разом із потягом до вглиблення в ціннісно-онтологічні підвалини нації, то вже в “Корі” Мовчан продемонстрував своє небажання вступати в сліди шістдесятників, цілковито відгетьковуючи їхній ефективний “космізм” та запаморочливу пафосність. Йому стає цілковито чужою позірною актуалізація соціальності, яка присутня в творах миготінням етикеток — його соціальність глибоко захована, сказати б, принагідна в буттєвісному важливих розмислах поета.

*і від подиху хвиляється вглиб
віддзеркалена мить,
і корінням тоненьким вода у тобі
проростає сьогодні,
аби замкнути кров з вічним глином своїм
сполучить.*

Здавалося б, парадоксальна ситуація. Знаючи весь той огрім специфічної лектури, якій освоїв Мовчан, розумієш, що він — один із “найкнижніших” наших поетів. (І це, зрештою, легко проілюструвати багатьма інтелектуальними реаліями, асоціаціями й аллюзіями в його творах). І в той же час він принципово, поемічно “заземлений” поет, інколи sproзаізований, геть байдужий до традиційних поетизмів.

Можна тільки гадати: Мовчан знайшов свій стиль інтуїтивно чи свідомо обрав і виробив його, як, скажімо, Поль Валері. В кожнім разі, читаючи підряд його вірші різних років, помічаєш, як наполегливо й послідовно він “обважнював” слово, згромаджуючи в ньому гуркіт чи глухий гул приголосних, як, здається, domeжно навантажував його густою метафори-кою.

При цій нагоді окремо треба сказати про поета й таке. Він з повним правом міг би повторити, стосуючи це до своєї практики, відомі слова Михайла Драй-Хмари про слова “п’янки, ще повнодзвонні”, “що в глибині бездонній пролежали глухі віки”. У Мовчана це значно більше, ніж колекціонерська пристрась. Його ставлення до слова — більш аніж професійна адорація. Слово — його релігія. В часи, коли наші ідеологи воювали з так званими петлюрівськими (був реєстр і таких лексем!) словами, із застарілими (як це безапеляційно твердилося в словниках), з діалектними, що їх так безжально виповнювали з текстів редак-

тори, коли ці слова зазнавали таких самих суворих репресій, як і люди у відомі часи, Мовчан повертав такі слова в літературу. Думаючи про цей момент його творчої практики, згадуєш відоме Гільвікове: “Я слову усміхаюся, //я люблю, коли це починається...” Це мовби захопливий, по-мистецьки натхненний шаманський ритуал.

У його віршах багато колоритних мовних раритетів, кожен із яких уже сам по собі є поезією, повсюдно звучать і безпосередньо його оригінальні новотвори. Вони справді органічні, на них немає печаті суливаності. Ось деякі з них: “осмерклі листки”, “звістники дня”, “гнізда круглатості”, “чорної ночі навалля”, “бриньлива струна”, “корінь повзко славь”, “саморухливі хмари”, “нурлива глибина”, “цьвохкі, розхильчасті”, “у смуть”, “відлунки”, “непороччя”, “нетанність крижана”, “пальцятко”, “плодоноси”, “висьльозив”.

Без такої словотворчості Мовчана в поезії просто не уявити. У цьому серед сучасників важко знайти для нього рівного конкурента, як і важко назвати поета такої самої різноманітної лексичної партитури. Хіба що згадуються Тичина з його легкокрилими “яблуневоцвітню” чи “вітра вітровінья” та Василь Барка — також невтомний коваль неологізмів.

В’язкий, м’язистий рядок Мовчана, насичений некрикливими алітераціями, вигадливо оркестрований, одразу ж засвідчує в ньому поета дорогоцінного почуття міри (тоді такою популярною в поезії була всяка “піротехніка”, по-снобістськи акцентована віршована техніка; часто вірш складався тільки з поетичної майстерності, за якою зяляла порожняча); в його віршах, як це властиво в художньому міфі, водночас живуть різні часи, що надає його поезії універсалізму й “космізму”. Тільки цей “космізм”, публіцистично задекларований в інших авторів, у Мовчана органічно присутній у всьому, чого торкається Мовчанове слово: в зелі, в камені, в глині, в стрісі рідної хати, в голосі птаха, в німуванні обрју, в гіркоті попелу, в битті людського серця, в диві людського голосу. (Потім з’являється книжки його есеїстики “Мова — явище космічне” й “Витоки”, що стануть його своєрідними автокоментарями; навряд чи він покладав це собі за мету — там, де він закінчував як поет, він починав як есеїст і публіцист, підхоплюючи сам од себе ідею чи образний мотив; таке злиття в одне Мовчана-поета й Мовчана-есеїста — ще одне свідчення дивовижної цільності його творчої натурі).

Сімдесятого року написано його вірш “З глини ліплєні”, який видається мені по-своєму етапним у тодішній поезії Мовчана:

*Ти маєш можливість ще й раною стати.
І дітнута плоть язиками багать
достойно знесе усі муки високої...
Та поки у камені іскри ще сплять,
хутчій витискай з нього соки,
і мури розкидай, і вежі зруйнуй,
і вилуци зрілу брукувку,
щоб час розступився ушир-глибину,
щоб легко було проростать, мов зерну,
ногами торкнувшись долівки.*

Отже, глина — камінь — одні з нарїжних образів у його поетичній світобудові, такі самі улюблені в Мовчана образи, як і пам’ять, голос, світло, тиша, дерево, зело, поріг, вікно. Він запитує: чому ж ми, що “з глини поставили крізь сита густі// ретельно просіяні тричі; // чому ж ми камінням, немов в забутті, // своє підпіраєм величчя?”

І далі:
...Безмежність для зору, та й що межувать?
Трава то приб’є, то відхлине,
і в серці твоєму така неоглядь,
мов стала стоокою глина.
Наохляп душа схаралуджена мчить
на обрїй, на обрїй, на обрїй...
Не кришиться глина на глиняну мить,
і глиняна плоть щонайвищої проби.

За перебігом цього дійства з такою послідовною акцентацією на його реальності — глибокий архетипний зміст, конденсація якого тут справді надзвичайно висока. До речі, в

На перших мітингах. 1988 р.

час написання “З глини ліплєні” Мовчан підготував до друку збірку “Зелені знаки трави”, що була “зарізана” саме з ідейних мотивів — аж надто підозрілим був для редакторів, цензорів та ідеологічних наглядачів цей Мовчан, у якого “одна травина стримить на півсвіту” (цю обурену фразу в ті часи я виписав з одного редвисновку на Мовчанів рукопис). Замість писати про новобудови комунізму, колгоспи, радгоспи й заводи все щось таке підозріле мудре, що важко вчитати, щоб упіймати його — як злюди! — за руку: крамола. Добре пам’ятаю, що Мовчан був дуже небажаним автором у “Літературній Україні”. Я працював тоді в ній завідувачем відділу критики, все це відбувалося на моїх очах. Тодішній заступник редактора, який починав свій день із візиту до ЦК партії, називав Мовчана маргіналом з ідейних манівців. Ми підозрювали, що таке формулювання він виніс із керівних партійних кабінетів.

Сам поет, обертаючись поглядом пам’яті в ті роки, писав, що тоді “треба було шукати-підбирати відповідну мову, аби не збитися на фальшиві оптимістичні декламації, на піонерську риторику. І... витворювалась метамова. Метафора ставала багатоповерховою, зміст заховувався за лаштунками тропів, вірш ускладнювався, важчав... А тим часом тодішні редактори вимагали простоти і рахували, скільки разів повторювалося слово “печаль”, а “чорне” змінювали на “біле”, “зажуру” на “радість”, “ніч” на “день” і т. ін. Вимагався оптимізм”. А оптимізму в Мовчана, як і в деяких інших поетів, не було. Й епоха їм подарувати його не могла. Швидше — навпаки.

Пошукаймо в уже згаданому вірші “З глини ліплєні...” бодай натяк на оптимізм чи на те, чого чекали владці від державних письменників. Нічого такого немає. Натомість — символічне дійство, яке кожен може прочитувати по-своєму:

*Та камінь раптово упав з висоти,
прошився вогонь у воді, мов гадюка;
ти болість відчув, роздвоївсь світи,
і кришиться все, що не
візьмеш у руки.*

*Та каменя взяв, він зростає в очах,
щохвилі опуклював
міццю долоні
і кожним кристалом
уголом кричав:
— Я — камінь, я — камінь
з небесного лона.*

Людина і час, вічність, рутинність, яка падає на людське життя, перетворюючи все на прах, на безслідність, на ніщоту (одні із часто вживаних у Мовчана його слівотворів) — такі апокаліптичні видива спалахують у віршах Мовчана.

Звичайно ж, ексценційний розпач Мовчана, його відчай, тривоги були явно не в унісон “атакуючим ритмам” тодішньої поезії. А ще ж його демонстративне небажання змиритися з тодішньою іє-

Біля пам’ятника Т. Шевченку в Києві.
1993 р.

Невідомо, чи це була свідомо творча установка надарованого хистом самоспостереження й самоаналізу Мовчана, який міг сам виразно відчутти, що, за словами його вдумливого інтерпретатора І. Дзюби, опинився перед загрозою промовляти у вибалканому вже лідерами шістдесятників просторі, чи це був органічний саморозвиток його таланту, але вже в “Корі”, він ставав тим Мовчаном, якого ми знаємо.

Ось Мовчан періоду “Кори”. Вірш “Пташине імення”:

*Опукла споклуєвість ліній пливучих
схвильовану плоть за хвилину озвучить;
і ніч насолоди, спожита поволю,
розчиниться в грудях краплинкою солі.
Від лона палкого долоні відлинуть,
заносяться вгору на лет лебединий,
і витнуть в повітрі осягнуті форми,
щоб солод плавкий пережити повторно.
Похмільне вино спучнявіє у жилах,
коли захолоне і спогад відхлине,
і пам’ять твоя, мов блакить спорожніла,
осмеркне, зберігши імення пташине.*

Тут маємо саме “мовчанівський” строфічний малюнок, його своєрідну лексичну партитуру, а ще — найголовніше — його пильне взирання в книгу природи, де він читає сокровенний зміст. Присутність людини у світі, не вербальний, а духовний діалог людини й природи, їхній прихований од поверхового погляду взаємозв’язок, взаємовплив, взаємопродовження людини й природи — все це тодішній (та й не тільки тодішній, а й нинішній, збагачений ще й іншими мотивами) Мовчан — поет особливого стереоскопічного погляду на світ.

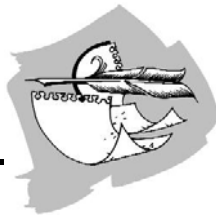
Це його поетична філософія чи — точніше сказати — натурфілософія.

Уривок із вірша “Єднає нас вода”, написаного 1977 року:

*І доповнює лїс твою мову собою,
і вивершує зір висотою настїйних дерев.
Не байдужістю, ні, а єднає жадання
любов’ю
із твоїми вустами уста щиромовних
джерел.
Очі в очі — і нуриться зір у безодню,*

Впевнена хода демократії. 1992 р.

рархію літературних чеснот; упродовж усіх тих років він не зрадив своєму нонконформізму. Не на одному пленумі, коли наставала черга після рецитуння здобутків говорити про нездорові чи прикрі явища в українській радянській поезії, говорилося про Мовчану затуманеність змісту, про дивний і надміру зархаїзований, як на глум та смак цих експертів, Мовчанів словник і загалом про його якість геть окреме прямування в літературі, в якому він зовсім ігнорує загальні тенденції та традиції.

Звичайно ж, ці вірші просто випадали тоді з контексту української радянської поезії. (Цитую знову з вірша “З глини ліплени...”):

*Я твердь, я міцнота, затула твоя,
піднось мене вище угору,
де отвір огненний у небі зія
і полум'я жбуха прозоре...
Під ноги я камінь важенний поклав,
він ріс, а я меншав щомиті.
Він безліччю ссалець краплини тепла
висмокував з мене несито.*

Автор цікавої післямови до книги Мовчанових поезій, що з'явилася в “Бібліотеці Шевченківського комітету” (Видавничий центр “Просвіта”, 2008), Олександр Хоменко

Мовчана О. Хоменко, який розглядає поезію Мовчана в руслі вельми актуальних наших проблем. Хоменко не “розтягує” обсервованого на всі боки — Мовчан є справді однією з тих небагатьох постатей, які легко надаються для аналізу саме в цьому руслі, оскільки саме він із його невичерпною енергією естетичного протистояння всім деструктивним процесам, які визначали державну політику в галузі літератури, завжди був тим, ким і наприпочатку.

Його не приручили, а тому й не фаворизували, він не респекталізувався, не став радянським літературним буржуа. Вірш далекого 1971-го. Періоду, коли ідеологічний терор випалював у літературі все естетично повнокровне.

*У попелі білім, в руйновищах білого царства,
немов погорільці, дерева зчорнілі стоять,
і п'яний іде, по черзі вітається: “Здрасте”, —
частуючи щедро книшками дерева підряд.*

*Він дійде до хати, якої давно не існує,
і знайде у попелі синій гартований ніж,
і сині вудела, які позосталися від зброї,
вогнем пожолоблений згаслий леміш...*

Цей вірш — про подорож ліричного героя попелищем пам'яті. Про те, як звідкись із далеких літ його гугає далекий голос (це, до речі, один із суто “мовчанівських” мотивів). Про те, як крізь цвинтарне небуття долинає до героя його ім'я і звідкись із глибини прожитого напливає ранкове вікно, “і світло лежить на долівці, немов полотно”. Одне слово, це ява того, що, мовлячи словами Лесі Українки, “в серці не вмирає”. Того, що тримає на світі українську людину в її духовних координатах.

Далекий голос, що назвав ліричного героя на ім'я, у вірші напливає мовби з якогось марення, з напів'яви чи й зі сну. Але автор скориговує читацьке сприйняття й виходить за цю психологічну подробицю. Говорить про особисте, суб'єктивне і про соціальне (це загалом нечасто буває в Мовчана, який відгетьковує соціальну емпірику й дидактику чи моралізування — він поет іншого складу і ладу), говорить і про об'єктивне — те, що

було вписане в долю “під знаком колгоспу”:

*Е ні, не насилось... Неначе отрута,
заплакалось ймення у вуха крізь сон,
і власне життя вже здавалось почутим,
і тиша була, як тугий виноград...
Чому ж я тремчу перед سموго світла,
і штору рухливу відсунуть боюсь,
мов протяг холодний, що дме з того світу,
ввійшов був у тебе і кров'ю загуск...
І світло спинилось в дорозі до тебе:
бліде, полотняне — на клепті хоч ріж,
і сонце застряло у попелі неба,
як в пам'яті сонній: колгосп і леміш...*

пише про “відгомін барокового “космічного песимізму” в Мовчанових віршах та про те, що саме його можна поіменувати “вітаїстом” у системі культурних координат М. Хвильового та його “ваплітянської” плеяди, однак Мовчанові глибоко чужий отой індустріальний ентузіазм, притаманний тодішнім “вітаїстам”; та й не тільки їм, у цьому з ними успішно змагалися й “новогенераційники”, очолювані ексцентричним “королем футуроперерії” Михайлом Семенком (до речі, ось хто видається Мовчанові органічно далеким і чужим!). “Наступаючи на горло” будь-якому

натякові на пафосність (інколи вона видається незнищеним рудиментом української поезії), Мовчан зберігає в собі, мов своєрідну естафету, оту онтологічну, вітаїстичну вглибленість його слова, постійне тримання автором у полі свого зору неоглядний у часі й просторі український космос.

Комуністичні ідеологи вимагали від радянських письменників народності. Чи так званої народності. Свого варіанту народності. “Звичайно, це була народність, зрозуміла саме радянському народові, народність з “дерев'яною” мовою покалічених словників, народність з обов'язковим офіційним оптимізмом та площинною загальнозрозумілістю... Народність, завданням якої було поховати під товщею псевдоетнографізму всі силові лінії національної культури, що єднали її з Європою”, — пише в післямові до “Вибраних творів”

Любов Голота і Павло Мовчан на дебюті Оксани Чубачівни (перша ліворуч). Магазин “Поезія”. 1985 р.

Читання “Вибраних поезій” — це можливість охопити поглядом особливості чи не всієї творчої біографії Павла Мовчана, зрозуміти те, що видається її найголовнішими прикметами й доміантими. Цікаво, що від часу “Кори” Мовчанова естетика й поетика не зазнали якихось разючих змін. Він міг нарощувати мисленнєве навантаження у віршах, міг обважнювати рядок, міг раптово зблиснути імпресіоністичною яскравістю (“Твереза ясність літнього малюнка// на холод вказує і нетужавість дня...”). “Подвійний образ птиці на воді// вколював настояну тривогу...”, “Світло на землю летить без стриму, // Божа поймає світ благодать...”, “Хвилею небо схитнулось, // східності хмари збігали вниз...”, “Хвилю тепла перемацує птиця, // лінію дня вимальовує птиця...”), де ставав незвично прозорим і світлим, навіть — аж безтривожним, однак домінують усе ті ж мотиви тривоги, безкомпромісні запитання до себе, до часу, до пам'яті; й знову йдуть обважнілі, тужаві, наліті прихованою енергією мислі рядки (“Ти — спогад сам собі і нагад про майбутнє. // Знайшов ти жилу світла у надрах родових...”, “Ця тиша, — наче плач дитячий серед ночі: // спалахує, горить, підчорнена вогнем...”, “О свято снігів всевидющих, дзеркальних, // глухих, сповивальних, твердих і сипких...”, “Наповнився сумир'ям, стлумивши жадання, // побачив крізь полум'я обрій востаннє...”, “Так широко й довільно ще не було ніколи: // заради себе тишу творило житне поле...”, “То бите скло блищить на вербах, медом митих, // і намистини світла стікають з павутин...”). Мовчан зумисне руйнує евфонію, він — не пісенний, не грайливий; його Пегас — важкокопитий, як у Бажана, Маланюка чи Ольжича. Мовчан згрупує в рядку якнайбільше приголосних,

щоб не було такого звичного в нашому віршарстві дзенькоту й бренькоту. Якщо його вірші й називати музикою, то це дуже похмура музика — на взір “Золота Рейна” чи “Загибелі богів” Ріхарда Вагнера. Якщо ж це живопис, то Гойя, Ієронім Босх чи Сальвадор Далі.

Оця похмурість, оця тривога нестерпні й для самого ліричного персонажа, він прагне втекти від них, прагне переконати себе, що насправді все зовсім не так, як йому здається. Насправді є підстави звеселитися й насолоджуватися життям. Ось у вірші “Рудименти пам'яті” він каже:

*Підстав аж забагато, щоб радіть:
сріблястий берег, муром небо-море...
Але, мовлячи словами Олексі Влизька,
“хотів летіть — і вкляк на комі”:*

*та в сплесках хвиль печальну чую мідь
і бачу попіл на вітрах прозорих...
Цей внутрішній зір — сильніший за нього,
він мучиться таким непрошеним для себе хистом — бачити те, чого не бачать інші. Для інших — сріблястий берег, море, блакить, заворожливі сплески хвиль; для нього ж — на столі труна і “в причілок стука птаха-віщівниця...” — усе це впливає з його спрозороної пам'яті, яку нічим не заглушити.*

*Навіщо зосередженість зиниць,
і пам'ять ця чіпка тобі навіщо?
Заплющиш очі — зразу гурт черниць,
як мул крізь пальці, проступає з тріщин...
Невільник ти, невільник, хоч гадав,
хоч думав, що забув усі скорботи,
та про журу нагадує вода,
що сіллю тонко осідає в роті...
Життя твоє, затруєне колись,
очиститись не може і подосі.
Стань прямолиць і в себе не дивись;
співає хвиля, чуєш чи голосить...*

У нього так багато віршів (чи не кожен другий-третій) із тих, які критики називають програмними. Тих, у яких автор, здається, висловив свій концептуально найважливіший мотив. Те, що ввібрало суть його етики й естетики. Очевидно, таке враження виникає з самого характеру універсальності його поезії. Тут можна довго перелічувати ці вірші (“Імена”, “З глини ліплени...”, “Питання”, “Пам'ять роду”, “Перетинаючи Сирію”, поема “Потоп”...) А з-поміж них “Сторінки одного поля” — мовби подорож через століття української історії. (Нагадую, що Мовчан — не розповідний поет, він не переказує, не інформує; він переживає і змушує переживати).

*Пронизлива земля, роздряпана, як рана,
на кожен штик лопати розпачливо
кричить:*

*гортаю поле я, бо прагну переглянуть,
ким писане і як окличне слово “жити!”
До кістя докопавсь, до черепків кривавих,
до золотих пластин, до трухлого меча,
до каменя, яким убитий був ще Авель, —
неначе отвір вглиб — чорніє він в очах...*

Це читання української чорноземлі, подорож історією цивілізації загалом і біографією нашого народу зокрема. Мовчан, не відмовляючись від своєї звичної нарації, підказує читачеві безпосередньо прямо ті складні для передавання в поезії речі, які записано в українській книзі буття.

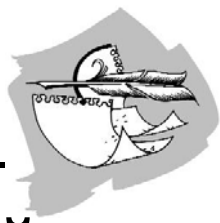
Закінчення на стор. 10

Квіти від українців Сахаліну. 1983 р.

Полеміка у Верховній Раді. 1998 р.

«БІЖУЧУ МИТЬ БЕРИ В МАЙБУТНІЙ ЧАС...»

Закінчення.
Початок на стор. 1, 8, 9

*І кожен шар землі — забута вже сторінка:
цю рало кам'яне скородило колись,
а цю — кристалий ріг писав
побіжно-стрімко,
а цю ось — ямкував зарубинецький
спис...*

Тут глибокий історико-культурологічний шар Мовчаної поезії вийшов на поверхню. Крок за кроком веде автор читача сходами в глибоке підземелля століть. Там, мов літери з книги роду, постають перед духовним зором предмети, що їх археологи називають пам'ятками матеріальної культури. З них неважко вичитати драматичну феєрію про нашу людину на нашій землі. Про її діяння і боріння. Про всі ті кола пекла, на які її рокувала жорстока історія.

Експерсія закінчується. Позаду — «біла крапка солі», «ратиці печать», «попіл від багаття», «хрещатий дрови слід», «згустки крові», «чийсь скелет розтятий», «мазки іржавих кіс», «застиглі скалки сліз», «покручене залізо», що «іржею витікає, аж жовкнуть бур'яни»... Треба перевести подих, погамувати серце. І...

І, пропонує автор, «хутчі, допоки ще не пізно, // тополю посади і книгу загорни», оскільки заблукані в історію можуть лишитися там без вороття, а ми маємо обов'язок жити сьогодні, взявши на себе всі тривоги сучасного світу, а водночас — і відповідальність за нашу історію. Іншого вибору просто немає. Цього хоче від нас історія. Такий, за Мовчаном, її імператив.

Він тривалий час мовчав. Здавалося б, поета Мовчана цілковито заступив громадський діяч і політик Мовчан. Ходили навіть чутки, що він узяв з поезією безвідкличне розлучення. Ця «німота» була спричинена чи творчою кризою, чи затьяною переоцінкою цінностей.

І — ось нові поезії. Слово по довгому мовчанні.

Дуже часто такі повернення надзвичайно сумні й жалюгідні, як запізнілі шлюби сивоголових, змучених життям людей. Стільки разів доводилося читати ці драглисті слова, відчувати безнадійну «втому форми» і, як мовиться, незброєним оком бачити скарикатурення, автопародіювання, інерцію та деградацію стилю.

А тут — виняток із майже правила.

Тут враження, що поет «дійшов свого зросту і сили». Розумію тих, хто, прочитавши ці вірші, може навіть стверджувати: Мовчан сьогодні — на особливому творчому піднесенні й сильний, як ніколи, хоч буду не згоден з ними.

Такі суперлативи можуть бути зумовлені довгими роками розлуки з поетом Павлом Мовчаном, а також яскравістю і своєрідністю творів, з якими він повертається до читача.

Беззаперечно: Мовчан зберіг себе і свій рівень. Він одразу ж пізнається кожним рядком. Те саме пульсування тривожної думки. Той самий домезно важкий од метафор і суворих та твердих, мов камені, слів рядок. (До речі, камінь — теж один з улюблених образних символів його поезії на всіх етапах творчої біографії).

Він зумів уникнути й ще однієї небезпеки, яка часто підстерігає поетів і прозаїків у пізній порі їхньої творчої біографії — самостілізації, яка, мов симптом несподіваної хвороби, з'являється у тих, хто мав власний неповторний стиль, але з різних причин раптом почав продукувати автокліше.

Це дуже добре, що автор датує вірші. Дивлячись у дати, розумієш: «німота» Мовчана була неповною. Він — не друкувався, але — писав. Ось, скажімо, вірш 1993-го:

*Надмухи сизи на шкірках сливових,
на павутинці відсохлий круглявий листок,
сонях-похнюпа весь сухобровий,
і в бур'яні поріділ — батьків ціпок...
Все щемковказне і все підсумково-осінне,*

*ніби прочитана повість давно:
мов розгортається час самосійний
житнім снопом та лляним
полотном...*

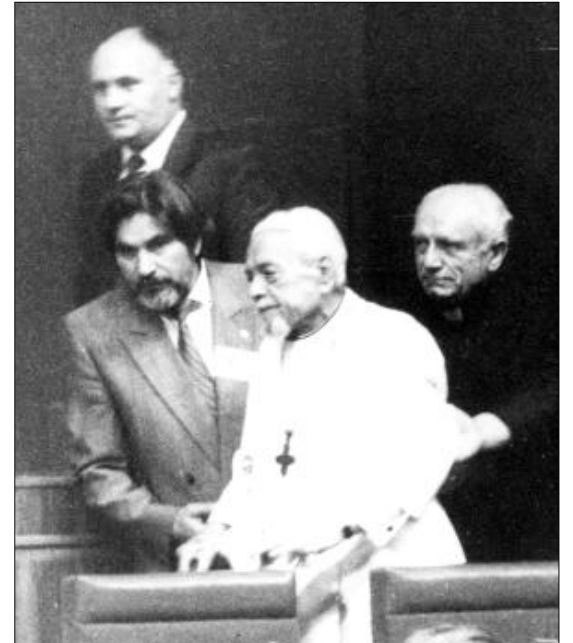
*Там і ціпилно, і мірка, і ківш
хваторукий,
там проступають обличчя
на світлім ткани:
і, що не нагад, то радісна мука,
мовби звеліли з усім
розпрощатись мені...*

Це — той самий Мовчан, якого ми знаємо. Хіба що значно елегантніший та ефонічніший. Але це не означає, що він змінив реєстри. Він — різний, строфіка і ритміка його залежні від настроїв.

Він углиблюється думкою в час, намагається осягнути цей загадковий феномен. У віршах неоднораз з'являється образ течії часу, лексема «час» раз у раз фігурує в його віршах («мов розгортається час самосійний...», «уцілюється час...», «сумнівний час...», «В дзеркальним часі відлік навпаки...», «розшарний час, перешитий жорстою...», «здрібнілий час», «і різний час — дводільний...», «ні часу вже...», «щоби ніким був не проявлений Твій час...»).

Є в цьому розумінні характерний для нього вірш «Насичуй зір блакиттю і теплом...», написаний 1993 року. Він пише про те страхотливе, що нам несе майбутній час.

Він нагадує собі й читачеві: дорожи кож-

Приїзд патріарха Мстислава (Скрипника). 1992 р.

ною миттю, кожним подихом, бо настане час, коли цього для тебе не буде, як і тебе не буде. Зрештою, в Мовчана це висловлено не в жанрі мораліте. Там усе — глибше й драматичніше. Інтерпретація, як правило, схематизує чи й загалом убиває поетичний зміст. Особливо ж у такого «нецитабельного» поета, як Мовчан. «Нецитабельного» через його образну багатшарність і через відсутність у нього публіцистично «оголених» рядків.

*Прощальним співом свій насичуй слух
бджоли дзижчанням, щибетанням листя,
на мить затримай хмар невпинний рух,
до кубел грому пильно придивися.
Блакить вбирай очима про запас,
останню зелень в дзеркалах летючих,
і, мов пружину, сам себе накручуй.
І сплеском хвиль насичуйся ущерт,
аби обвальних гуркотів не чути,
затримай кроком ненадійну твердь,
бо суне з гір всепоідуча сутін.
Рожева м'якуш персикових хмар
в собі ховає чорні ядра грому.*

Читаючи Мовчана, знову й знову бачиш, що він має справді суто своє, суто осібне місце в українській літературі. Як уже мовилося, він дуже подібний тільки до самого себе. Поет Мовчан співзвучний культурологові й публіцистові Мовчану.

І як не сказати при цій нагоді: слава Богу, що політика не «з'їла» поета Павла Мовчана. Це теж багато говорить про особливість його таланту. Таланту сильного і впевненого в своїй правоті.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Повністю есей М. Слабошпицького буде надруковано в журналі «Київ»

Літературне козацтво: Павло Мовчан у колі побратимів, учасників Шевченківського свята. 1998 р.

«Я САМ ПРОЙШОВ КРІЗЬ СЕБЕ»

Ніна ГНАТЮК
Фото Ксенії ГАДИШЕВОЇ

У найпрестижнішому залі Національного музею літератури України — бібліотеці колеги Павла Галагана — відкрито книжкову виставку «Я сам пройшов крізь себе» з нагоди 70-річчя відомого українського поета, лауре-

ата Шевченківської премії, голови ВУТ «Просвіта» Павла Мовчана.

Збірки віршів різних років, тритомник вибраних творів, однотомник із серії «Шевченківські лауреати», книжки перекладів, публіцистики, літературознавчих досліджень, журнали з публікаціями ювіляра і статтями про його життя і творчість.

У вітринах — матеріали про діяльність Всеукраїнського товариства «Просвіта», керманичем якого є Павло Мовчан, книжкова продукція Видавничого центру «Просвіта». Особливу увагу відвідувачів музею, а це письменники і журналісти, молоді літератори, вчителі, абітурієнти, гості столиці, привертають світліни з архіву письменника. На них зафіксовані різноманітні миті життя

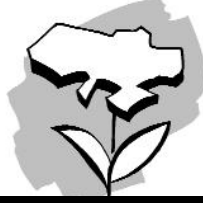

Павла Мовчана. На одній зі світлин бачимо громадського діяча в період виборювання незалежності України, 1990 року, поруч з Л. Лук'яненком, Ю. Бадзьом. На інших світлинах поет з колегами по літературному цеху Миколою Руденком, Степаном Сапеляком, Богданом Рубчаком.

А ось знімок, зроблений мною під час виставки народних майстрів у цьому музеї:

на обличчях Павла Мовчана, Любові Голоти, Василя Портьяка і Дмитра Стуса — натхнення, радість, світло високого одухотворення.

Книжкова виставка, присвячена плідній громадській діяльності й творчості Павла Мовчана, триватиме впродовж місяця. Тож маєте нагоду завдяки їй глибше пізнати творчість цього майстра слова.

СТОЛИЦЯ ГОНЧАРСТВА

Микола ДМИТРЕНКО, доктор філологічних наук, письменник;
Світлана ПРУГЛО, співробітниця інформаційної служби Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному
Фото **Миколи ДМИТРЕНКА**

Опішне — старовинне козацьке містечко в Зінківському районі Полтавської області — один із наймогутніших і найславетніших центрів культурної самобутності українців, усесвітньо відома столиця українського гончарства. Упродовж останніх трьох тисячоліть на цій території інтенсивно розвивалося гончарство. На початку ХХ століття там працювали близько 1000 гончарів, вироби яких експонували на виставках різних континентів. Опішнянська кераміка — це своєрідний етнічний символ української культури, світовий мистецький бренд.

Саме Опішне стало місцем пам'яток істориків й археологів,

Буковинець Іван Гончар

художників і кінематографістів, поетів та етнографів, діячів культури й науки, урядовців. Сюди прагнуть потрапити туристи з усіх куточків України й інших країн. Адже в цьому тихому мальовничому містечку на березі Ворскли розташований справжній олімп української культури — Національний музей-заповідник українського гончарства. Це унікальний заклад, аналогів якому немає в цілій Європі. Пройдіться його територією: тут щоденно лунають українські пісні, працівники музею зустрічають відвідувачів у національному вбранні. Уздовж алеї розташована дивовижна галерея монументальної скульптури — доробок народних майстрів-гончарів і художників-керамістів з усіх історико-етнографічних регіонів України. Привертає увагу горно, яке щоранку розпалює гончар, заслужений майстер народної творчості України, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Івана Нечуя-Левицького Микола Пошивайло. Тут галерея портретів-панно провідних художників-керамістів і гончарів України. Вражає велика колекція мисок з різних регіонів України, справжній український мисник, на якому представлений різноманітний побутовий посуд.

У жодному іншому гончарному осередку України неможливо знай-

ти стільки фахової керамологічної літератури, як в Опішному: при музеї функціонує Гончарська книгозбірня України — республіканська спеціалізована бібліотека з проблем українського і світового гончарства (майже 100 тисяч одиниць). Тут можна придбати унікальні керамологічні й народознавчі видання єдиного в Україні містечкового наукового видавництва “Українське Народознавство”.

Та найголовніше — побачити самого маестро гончарного мистецтва Миколу Пошивайла за роботою. Адже коли в умілих руках сіра глиняна грудочка, обертаючись на гончарному крузі, через мить набирає форму, відчуваєш випромінення цією людиною особливої енергії творення й аури щастя, мимоволі починаєш вірити в чаклунство.

Із майстром працює малювальниця, яка навчає відвідувачів виводити орнаменти на гончарному виробі. Можна не лише побачити, а й спробувати самому погончарувати й помалювати. А ще на екскурсантів чекає ціла низка цікавих різноманітних конкурсів та вікторин: “Юний реставратор”, “Вгадай посуд”, “Найкращий глиняний виріб”, “Найоригінальніший орнамент” тощо. Найерудованіші отримують призи.

Ще в структурі музею-заповідника діють перші в Україні меморіальні музеї-садиби гончарки Олександри Селюченко і гончарської родини Пошивайлів, які також можна відвідати й ознайомитися з творчістю відомих майстрів.

Тільки в Опішному досі збереглася унікальна гончарна виробнича споруда — будівля колишнього Опішненського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства, споруджена 1916 року за проектом славетного українського архітектора Василя Кричевського.

Не обов'язково їхати в Лондон, Париж чи Рим — приїздить до рідного, справжнього українського Опішного і не розчаруєтесь, адже затишне гончарське містечко подарує вам захоплення й багато незабутніх вражень.

Із 29 червня до 5 липня 2009 року Міністерство культури і туризму України, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Державна спеціалізована художня школа-інтернат І—ІІІ ступенів “Колегіум мистецтв в Опішному”, Міністерство освіти і науки України, Львівська національна академія мистецтв, Львівський державний коледж декоративного та вжиткового мистецтва імені Івана Труша, Національна академія наук України, Інститут народознавства НАН України, Інститут керамології — відділення інституту народознавства НАН України, Українське керамічне товариство, Полтавська

Опішнянський патріарх гончарства Михайло Остряний за роботою

обласна державна адміністрація, Управління культури і туризму Полтавської облдержадміністрації, Полтавська обласна рада, Опішнянська селищна рада проводили Перший тиждень національного гончарного здвигу “Здвиг—2009”. У його рамках відбулися такі заходи: ІІІ Міжнародний молодіжний гончарський фестиваль, Міжнародний науковий симпозіум “Гончарська столиця України в світовій історії та культурі”, Міжнародний мистецький фестиваль-ярмарок “Гончарний Всесвіт в Україні—2009”, Національна виставка-конкурс художньої кераміки “Керампік в Опішному” та традиційне свято — Національний день гончаря.

ІІІ Міжнародний молодіжний фестиваль проходив на базі Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату І—ІІІ ступенів “Колегіум мистецтв в Опішному”. Мета фестивалю — залучення до заняття гончарством та до вивчення історико-мистецьких досягнень гончарства школярів, молоді; розвиток гончарних традицій, популяризація молодіжної художньої творчості.

Церемонія офіційного відкриття відбулася 30 червня. Взяти участь у фестивалі до столиці українського гончарства завітали гості з різних регіонів України, а також Російської Федерації, Молдови, Білорусі. Учасників і гостей фестивалю привітали селищний голова Олег Кужим; міністр культури і туризму України Василь Вовкун; директор Інституту керамології відділення Інституту народознавства Національної академії наук України доктор мистецтвознавства Олес

Пошивайло; голова Опішнянського осередку майстрів народного мистецтва Григорій Гринь; гончар, заслужений майстер народної творчості України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Василь Омеляненко, інші майстри та юні таланти.

Учасники фестивалю працювали у трьох номінаціях: “Образотворче мистецтво”; “Кераміка”; “Інші види декоративно-вжиткового мистецтва” (вишивання, різьбярство, ткацтво, розпис).

З 1 до 4 липня на базі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному відбувся Міжнародний науковий симпозіум “Гончарська столиця України в світовій історії та культурі”. На засіданнях порушували проблеми в чотирьох напрямках: 1) “Самобутня історія й культура Опішного (VI тисячоліття до н.е. — початок ХХІ століття)”: історія вивчення та сучасний стан наукових знань про гончарську столицю України; унікальні природні багатства Опішного; археологічні пам'ятки Опішного й околиць, місцеві топоніми й гідроніми; утворення й розвиток козацького міста; уродженці Опішного: церковний діяч архієпископ Кирило (Ляшевецький), родина Майстренків; історія Опішного ХІХ—ХХ століть; сучасний стан і перспективи розвитку Опішного; 2) “Всесвітньо відоме гончарство Опішного”: розвиток гончарства на території й околицях від найдавніших часів дотепер, історія вивчення і сучасний стан гончарства Опішного; творчість знаменитих опішненських гончарів і малювальниць, кітч в опішненському гончарстві; вплив гончарства Опішного на гончарські осередки України та інших країн; проблеми збереження гончарної спадщини Опішного; гончарне шкільництво; колекції кераміки Опішного в Україні та інших країнах світу; 3) “Українські керамологічні студії”: колекції кераміки в Україні, питання розвитку гончарства України з доби енеоліту до ХVІІІ століття, сучасні методи керамологічних досліджень; 4) “Студентські та учнівські наукові студії”: обладунок V століття до н.е. з кургану могильника “Гевей могили”; життєпис відомої опішнянської родини Майстренків; творчість гончаря Олександра Шкурпели; семантика традиційної опішнянської іграшки; мистецькі особливості мисок з Опішного і Постав-Муки.

Участь у симпозіумі взяли керамологи, історики, археологи, етнологи, краєзнавці, музеєзнавці, культурологи, мовознавці, митці, викладачі мистецьких навчальних закладів, студенти вищих навчальних закладів, учні старших класів середніх шкіл з Опішного, Києва, Харкова, Львова, Сімферополя, Полтави, Чернігова, Донецька, Косова, Шишака, Котельви, Кракова (Польща), Санкт-Петербурга, Суджі, Курчатова (Російська Федерація). Серед учасників були три доктори, 19 кандидатів наук.

Першого тижня національного гончарного здвигу в Опішному “Здвиг—2009” відбувся Міжнародний мистецький фестиваль-ярмарок “Гончарський всесвіт в Україні — 2009”. Його учасниками стали майстри з усіх куточків нашої країни. Вони продемонстрували дивовижні вироби з глини, текстилю, дерева тощо.

У мистецькій галереї Центру розвитку духовної культури Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному експонуються Національна виставка-конкурс художньої кераміки “Керампік в Опішному”, яка має на меті виявлення й показ сучасних досягнень українських народних майстрів-гончарів і художників-керамістів, кращих творів у галузі художньої кераміки 2008—2009 років, популяризацію творчості митців та їхніх творів.

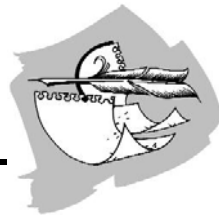
У виставці-конкурсі взяли участь понад півсотні мистців: гончарів, художників-керамістів, скульпторів, студентів мистецьких навчальних закладів з Донецчини, Закарпаття, Івано-Франківщини, Київщини, Львівщини, Одещини, Полтавщини, Харківщини, Черкащини. Більшість учасників виставки-конкурсу — найвидатніші українські митці кераміки кінця ХХ—початку ХХІ століття, переможці численних національних, міжнародних конкурсів кераміки, чий твори — гордість багатьох музейних і галерейних колекцій.

Вироби гончарів, колекційні екземпляри можна було придбати, що й зробив міністр культури і туризму Василь Вовкун під супровід сучасної місцевої пісні:

Опішнянські куманці барвисті і дивні.

Діставайте гаманці — не шкодуйте гривні!

А ще пан міністр наголосив на вагомому внескові майстрів і науковців Опішного в розвиток української культури й науки, піднесення її міжнародного іміджу.

ричною філігранністю; хата, село — не суто українська концептосфера; це абстрактне не-місто, що постало ще за часів античності у творах Плавта й Вергілія, а згодом, зокрема, в поезії Кляйста, Гайне та багатьох інших авторів. Єднання з Природою, з Паном, що кружляє довкола хати, — чи не головний мотив творів поетеси.

Поезія Тетяни Бондар, на перший погляд дуже проста, насправді багатозарова. Дуже цікаво дос-

— Ви — фаховий мовознавець. Це позначається й на Вашій поезії. Чи не робить це її сухішою?

— Українська мова настільки багата, що було б гріхом не використовувати її на повну силу. Не вважаю мову своїх творів робленою, всі слова, що творять мої вірші, вживаю в повсякденному житті й у жодному разі не хочу від них відмовлятися тільки тому, що вони не належать до загальножива-

танне, а єдині свідки горя — свічки. Як назву збірки я пояснила б по-іншому: вірші — це моє святилище, може, навіть молитви душі, які довіряю читачеві. Слову ж “лялька”, не слід надавати особливого значення. Можливо, дві річ і лишається біля дівчинки, діячнини, жінки все життя — як власна іграшка, з допомогою якої спочатку вчишся жити дорослим, щоб потім, через роки, знайшовши її десь у шафі, думати: навчилася? Чи не навчилася?

— Ви мешкаєте у невеличкому місті, працюєте в школі. Як думаєте, чи була б Ваша поезія іншою, якби жили у великому місті, викладали б у ВНЗ?

— Мешкаю неподалік Луцька. Моє творче життя пов’язане з цим містом. Викладаю українську мову й літературу в сільській школі, але зовсім не сприймаю свого роду “тавра” — “ти із села”. Хіба суттєво, де хто виріс — серед “струнких багатоповітрянок” чи там, “де трави гонять у покосі”? Прекрасне можна побачити скрізь, аби тільки мати таку здатність.

У моїй поезії, зокрема тій, що входить до збірки “Святилище воскової ляльки”, тема села справді не остання, бо як можна не звернути уваги на “поле, що ще не мостило снопів”, “довгі ноги річки”, “липи, розтріпані вітром”? Та ще, мабуть, дається взнаки й те, що під впливом сімейних обставин, коли мені було лише рік, мама довірила моє виховання вісімдесятирічній прабабусі й прадідусеві — сільським людям, депортованим українцям із Холмщини. Водночас мені подобаються великі міста — люблю Київ, бувала в Парижі, Відні, Празі, Будапешті.

Спілкувався
Іван РЯБЧИЙ

ТЕТЯНА БОНДАР: «ПРО ЩО ШЕПОЧУТЬСЯ СУЗІР’Я З ПТАХАМИ»

Волинь — край поетів. Згадаймо Лесю Українку й Олену Пчілку. Із сучасників — Василь Слалчук, Ніна Горик, Йосип Струцюк. А ще — цілий шерег молодих і здібних: Вікторія Литвак, Оксана Гундер, Олена Пашук. Окреме місце належить самобутній поетесі Тетяні Бондар, яка випустила тільки одну збірку — “Святилище воскової ляльки”.

Щасливий автор, письмо якого читач упізнає одразу. Перекопаний: вірші Тетяни вирізняються з невеликою похибкою з-поміж творів інших поетів. Мова її лапідарна, немає зайвини. Чого вартий вірш-образок: “хотіла випрати // крила деревам // а листя // між кроками плутається // завертає додому // готуюсь у вирій”.

Утім, приготувати до Іррю (себто мотив Смерті) не властиві поезії Тетяни Бондар. Вона протилежна, антитезова похмурій поетиці, приміром, Світлани Жо-

лоб; треба добряче постаратися, щоб знайти макабричне у її світлих, теплих віршах. Це поезія хати, наповненої пантеоном речей-кумирів: тут і кава, й радіо, й годинник, і цвіркун, і коти, і шибка (крізь неї зазирають-дивляться місяць і зорі).

У віршах Тетяни стирається межа між Богом і пантеїстичним світоглядом авторки: “верхи на хмарі // зваблювала Ярила”, “струсити весну // Деметрі на бедрики”, “я не еретичка // деколи пригублюю молитву // в масть із собою”.

Утворюються одно-Бог і полі-Бог. Речі, явища, стихії стають живими, включаються до багатоелементного образу хати. Хата височить посеред села, що протиставляється “асфальтовому суїциду” міста: “зохляла душа // під нігтями міста // начепленого на поверхні // ноги собі // в село просяться”. Глибока обізнаність авторки з народними звичаями поєднується з метафо-

лідити, скажімо, поетику пір року: “озлобленої” Весни, що чемно стукає в шибку; ласкавої кирпаті Осені, шматочком якої бути “смачно”; Зими, коли сніги над землею “горбато” гарчать; насмішуватого Літа, що солонить душу “зрадливими дощами”. До збірки вміщено кілька віршів у прозі, які дають змогу побачити певний прозовий потенціал у поетеси; зрештою, вона дуже близька до іншої поетеси, що стала прекрасним прозаїком, — Марії Матіос.

— Тетяно, чи можна долучати Вас до грона так званого феміністичного дискурсу сучасної української поезії? Та й чи правильно вести мову про окремий жіночий напрям?

— Не вникаю в особливості поділу сучасної української поезії на чоловічу та жіночу. Якщо у вірші є поезія, то хіба має значення, хто його написав — чоловік чи жінка?

них. А те, що я — український філолог, зобов’язує мислити й писати по-своєму.

— Назва Вашої збірки — “Святилище воскової ляльки”. Її лірична героїня — поза віком: вона і маленька дівчинка, що досі бавиться іграшками, і закохана дівчина, і зріла жінка, що розмірковує про материнство. Чому ж на обкладинку вивнесено саме лялька?

— Назву збірки запропонував Йосип Струцюк, на той час керівник літстудії “Лесин кадуб”, до якої належу. Його думка й зараз для мене найважливіша, бо саме йому завдячую становленням як поета.

Розтлумачу образ просто: воскова лялька — то свічка, святилище — церква. Образ “вилучено” з вірша, який було написано після смерті моєї бабусі. Пам’ятаю, надто вразило прощання в церкві з близькою людиною, усвідомлення того, що бачиш її вос-

дорога у мої сни
списана твоїми кроками
бери свої очі
і переходи до мене жити
вимостимо гніздечко
у найзатишнішому
кавалку планети

от таке воно щастя
наввипередки ліпити мрії
з палких освідчень
під однією зливою
добкати хмари
в окрайцях
дощу на асфальті
щовечора
набивати небу
зірки на лобі
і нікому не казати
про що шепочуться
сузір’я з птахами

шкода, та небо
впаде в калюжу
змиються фарби з дерев хати
уповні місяць
вкладеться спати
зірки втекли налякані дуже

затягує ніч і тебе несміло
їй блискавиці коси спалили...
рука й сама шукає сокири
щоб відрубати набридле тіло

світанку кроки
риплять щосили
лишень до нього
підсунемось ближче
хай ніч-циганку зігріє горище
куди ми вдвох тепла наносили

від осені дременуло літо
пора справляти хмари

зосереджено колупаю в небі
велику-велику дірку
навіщо
дозвольте
відрекомендуватися

дощ
схожий на чорнявку
котра опівночі
мимрить віршами
голубить чашку з кавою
і вкупі з радіо
стелить постіль
музикою музою

сіпаються слова
стинаються відміни відмінки
від незграбності дуріє рима
вуркоче дощ
на посаг фантазії

весна
наслідила
підсніжниками

струмками
розреготалася

з дахів
бурульки
повигрібала

ковтками
розлитого снігу
напуватиме
землю

котилася нічка
чорно-білими
снами
зірки
зморені
додому падали

хрести
на роздоріжжях
перед трунами
позували

автомобілі
фарамі
штурхали
темряву

на трасі
життя-смерть

люди до Бога
сунуть
душу

виплаче мене
слідами вірного бусла
котрий нанизує
небо на крила
підтягуючи час
до останньої коліски

писатиму вірші
дощем на брукувці
або
мрякою
підмазуватиму
синці вулицям

спіткнулись очі
об шибку

удосвіта випасала зорі
аби хоч на мить
затримати нічних метеликів
на кудлатому до сміху небі
зупинити час
серед розплющених
вуст ранку
і з похмілля
сьорбнути ще
ковток найріднішого

кроки навколо своєї осі
він накапував свічкою

коли було темно
стояв на місці

вікна повертав проти вітру

по годиннику визначав
народження дерева

набавившись
просився на руці до мами

ото тобі сину
гори поросли навпроти хати

йди полий
щоб трималися порога
бо навколо твоєї осі
свічка тихне мати старіє
тільки гори стоять
грудьми тебе
від смерті заступають

під плотом
баби Ганіськи
воскресли
лелеки
хугірі

причистили
беззубу Ягу
родиною

лелеки
на перини
понадирали

а вона
свята й пожовкла
руки
в росу
витирає
небо
закликає
до комина
та лелеченят
дулі крутить
щоб подоланочок
до хати
не водили

куди подітисся
людям — деревам
звисає коріння в царство Аїда
і крила птахів
торочать небо
щоб опустити його в ріки

навпрошки
до ангелів подалися б
та стежки позлітали
в траву неголену
дерева пускають
ледь чутні крики

бруньок
що з гілки зірвалися

подвір’я
де в хованки гралася
сховалося вже від мене
і навіть не запитало
чи виросла я

очі
заводять
тужливості

за горизонтом
горбки обскубують

дерева
складають в алії

мовчки
тримають небо

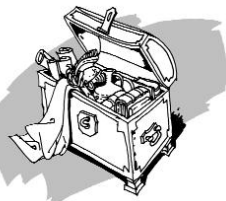
а він
повернеться в травні
запіняється одразу
каштани

я в хату
донесу сльози
і блискавкою
присвічу в кімнаті

Безликий ангел рятувався в моїх снах. Просив ковток цвіту папороті, благов відпиляти йому крила, ну хоч одне, а ще... плакав. Тінно літака тепер він став. Учора зняли німб і втоптали у землю. Агов, ангеле, віддаси пеклу. Ото політають рогаті мрії!..

Пересуваюся подихом по обличчях німх. З лівого боку — рука, з правого — крило. А я не шульга, але й літати — зась! Знялася б. Нехай. Аби не знімали... зі стелі.

Ти — однокрилий, я — однолюб. Отак і йдемо... разом — по цвіт папороті.

“Нам даровано свободу, незалежність, найвищий Божий дар — бути господарями на рідній землі”.

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

ТЕАТР ТЕРНОВОЇ ХУСТКИ

Які театри ви знаєте? Оперний, оперети, музично-драматичний, ляльковий... А виявляється, є ще й “театр на городі”. Його вісім років тому створила заслужена журналістка України, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Є. Гуцала, телеведуча Вінницької облдержтелерадіокомпанії Ганна Секрет.

Народилася ця талановита, ініціативна жінка у селі Правилівці Оратівського району, на межі з Тетіївським районом Київщини. Природа тут розкішна, так і проситься у вірші, пісні, на телеекрани. Саме в цих місцях народився Євген Гуцало, який прекрасно відтворив і красу землі, й характери подолян у своїх творах.

Отож, коли мамина сусідка в селі продавала хату, Ганна Василівна не пошкодувала трьох тисяч гривень зі своїх не таких вже й щедрих журналістських гонорарів і вирішила на цьому обійсті створити театр.

“Театр на городі” допомагали облаштовувати не лише родичі, а й меценати — директор “Вінницяг-

“Театр на городі” прикрашений терновими хустками — вони у світильнях, на жердках, ними уквітчено не лише все подвір’я, а й, здається, все небо: білі, кремові, рожеві, червоні, чорні, всіяні рясними квітами, вони своїми крилами високо знялися в небо, прикріплені на спеціальних щоглах і дротах. Тому створювалося враження, що кожен з учасників святкового дійства потрапив у легенду, казку, мамину пісню з дитинства.

Поетичним заспівом фестивалю стала пісня “Тернова хустка”, вірш і музику створила Ганна Чубач. А прозвучала вона у чудовому виконанні дуєту “Горлиця” — заслужених артисток України Віри Галушко й Ірени Захарко.

*Хустка тернова, мамина мова
Знов нагадають серцю про те:
В рідному краї сонцем любові
Навіть колючий терен цвіте.*

*Хустка тернова,
Мамина мова —
Все із любові,*

Г. Вєрьовки. Дівчатка і хлопчики часто виступають у старовинному одязі, що дістався у спадок від попередніх поколінь. Приміром, хустка Мар’яни Кошельникової — ще від прабабусі, шовкова, біла, з тороками. Прадід, заховавшись у прабабусю, коли вони були ще молодими, шість волів віддав на заручинах за цю хустку. Як же не берегти її?!

Вишивальниця і фольклористка з Вінниці Галина Данилюк до цього фестивалю готувалася цілий рік. Гостям вишивала сувенірні хустинки, а собі — незвичайної краси хустку: диво-квіти, вишиті умілими руками цієї жінки, здається, увібрали все золото сонця, весь затишок теплих літніх вечорів, усю звабу молодості й мудру таїну зрілості. Якби були встановлені призи за найкращу хустку, безумовно, Галина Іванівна вийшла б переможницею.

Науковий співробітник Оратівського краєзнавчого музею Євдокія Колосенко згадує про те, що навіть у голодні роки повоєнного дитинства вони втриьох співали з мамою. І хоч загинув на фронті тато, та голоси сестри Ніни і мами Домки Мартинівни несли у світ не лише тугу, журу, а й надію на ліпше. Отож вирішила пані Євгенія шість років тому заснувати фольклорний колектив “Берегиня”. Медичні працівники Людмила Лобода, Зінаїда Панасюк, вчителі-пенсіонери Ніна Толубай, Ганна Булаївська та інші співачки з народу виступали на багатьох фестивалях і конкурсах, мають дипломи, подяки.

Цікаву програму привезли на фестиваль самодіяльні митці з Іллінецького району, де завідувачем відділу культури багато років працює талановитий режисер і виконавець Микола Романов. Фольклорний гурт “Хутірські молодіці” зачарував зал просто неба дзвінками голосами і барвистим вбранням. Світлій пам’яті найдорожчої людини присвятила свою авторську пісню “Мамина хустка” Людмила Левченко. Її радо вітали юні й літні шанувальники народного мистецтва.

Виступаючи на фестивалі, заступник голови облдержадміністрації Любов Спірідонова, завідувач обласного відділу культури, заслужена артистка України Марія Скрипник, директор обласного Центру народної творчості Тетяна Цвігун, усміхнені, вродливі, теж у тернових хустках, говорили про те, що настав час повернути в наш урбанізований побут чимало народних символів, і серед них — тернову хустку. Тут навіть колір має гли-

бинне прадавнє значення. Червоний — колір мужності й влади, жовтий — багатства, білий — чистоти, незайманості, надії. Цей фестиваль — данина любові матері, жінці, одному з улюблених атрибутів жіночого вбрання — хустці-берегині.

Земляків привітали голова Оратівської районної держадміністрації Петро Покорнюк, голова районної ради Анатолій Опалюк, голова обласної державної телерадіокомпанії Любов Коваленко. Вони подякували всім за любов до України, рідної землі, наголосили: доки будуть у наших світильнях на видноті вишивані рушники, витинанки, тернові хустки, доки існуватиме генетична пам’ять, доти буде Україна. Необхідно все робити, щоб зберегти наші села не лише як виробників молока і м’яса, зерна й овочів, а й духовні центри, де від діда-прадіда, від бабусі-прабабусі до нащадків передається вміння ткати, вишивати, мистецтво лозоплетіння, різьбярства, гончарства. Усе це не лише прикрашає наш побут, а й засвідчує: український народ — високоталановитий, жодна тернова доля не змогла вигасити його потягу до краси, здатності за найскромніших умов зручно і гарно облаштовувати житло.

Приймаючи квіти, вітання, Ганна Чубач зізналася, що ідея літературно-мистецького фестивалю “Тернова хустка” з’явилася ще 1991 року, коли ми виборювали жадану свободу. Батько поетеси був скрипалем, в родині любили співати. І цей фестиваль — найкраща пам’ять про дорогих людей. Уже було подібне свято і в рідному районі поетеси — у Мурованих Курилівцях, і в обласному муздрамтеатрі. Але тут, на городі, де горіх і ясен, барвінок і любисток, де десятками хусток завітчано не лише дерева і тини, а й саме небо, — особливе свято для душі. Хочеться сердечно подякувати Ганні Секрет та її родині

за майстерне втілення цього проекту в життя. Це велике щастя — бути з рідними людьми, творити для них!

Високу професійну майстерність, справжні перлини народної творчості подарували глядачам Анатолій Драганюк з Мурованих Курилівців і Андрій Благодир з Немирова, гурт “Кумасеньки” з Калинівки, вокальне тріо Гайсинського РБК, народний аматорський колектив Степанківського сільського будинку культури Піщанського району, тріо “Мальви” з Крижополя, фольклорний гурт з Бирлівки Бершадського району, народний аматорський колектив “Гармонія” з Томашпільського району, інші виконавці.

Полонили слухачів гарними піснями молода співачка з Києва Наталія Пава, Людмила Наймит з Вінниці, Раїса Поштар з Оратова, Зоя Красуляк з Чернівців

Хвилюючою була розповідь поетеси з Вінниці, заслуженого працівника культури України Валентини Сторожук. Чорній хустці, яку вона тримала в руках, понад півстоліття. Її мати Ніна Кіндратівна була дояркою, мамин брат Володимир — доярем на тій самій колгоспній фермі. Одного року на честь 8 Березня районна влада преміювала брата... терновою хусткою. Довго піджартували над ним сільські дівчата. Та коли Валя виходила заміж, дядько подарував їй цю хустку, і вона береже її як родинну реліквію.

Родзинкою фестивалю була демонстрація народних костюмів з колекції Оратівського районного краєзнавчого музею. Хустки й сорочки, спідниці й жилетки, запаски і плаhti, що їх носили наші прабабусі ще у двох попередніх століттях, продемонстрували сільські красуні з Якимівки, Човновиці, Новожиотовта та інших сіл району. Яка гармонія в кольорах, довершеність ліній, тонкий смак тогочасних сільських модисток! Такий показ народних строїв треба було б улаштувати і в Палаці “Україна” 2 жовтня на творчому звіті майстрів мистецтв і народних колективів Вінниччини.

На моїх плечах квітла ружами велика тернова хустка, куплена аж під осінь життя. А з мікрофонів лунали голоси чоловічого вокального квартету з Тиврова:

*Ой, з нашої слави не робіть
забави,
Ой, з нашого духу не ліпін
макуху...*

А й справді, маємо пишатися не лише щедротами українських чорноземів, багатствами річок і гір, а й силою духу, стожильністю рук, нев’янучою красою душ і помислів наших людей... І нині, коли предками і самим Господом нам даровано свободу, незалежність, найвищий Божий дар — бути господарями на рідній землі, усі свої сили, знання, досвід і волю маємо спрямувати на те, щоб у центрі Європи постала вимріяна багатьма поколіннями, багата і квітуча держава — Україна. Не в терновому вінку мучениці, а в терновій хустині щастя.

Ганна Чубач з юними співаками

ролісу”, великий шанувальник літератури і мистецтва Михайло Вдовцов, директор “Вінницялісу” Анатолій Бондар, інші добродії.

Спільними зусиллями зробили сцену, лави, ворота й огорожу, спорудили чотири світилиці з тесаного дерева, у яких — колекції рушників, вишиваних сорочок, верет, налявників, глиняного посуду. На стінах — пожовклі світлини, з яких дивляться очима земляків минулі часи... Є тут і світилиця з каміном, кухнею, де варять запашні борщі не лише з квасолею і грибами, а й із жартами, примовками, піснями.

Ганна Секрет у мистецькому світі прославилася не тільки теленарисами про діячів літератури і мистецтва, людей незвичайних долі, а й пленерами художників, “Липневими посиденьками”, коли під зоряним небом у “театрі на городі” збираються по півтори тисячі глядачів з Вінниччини і Київщини, щоб послухати відомих артистів естради, фольклорні колективи, майстрів гумору. Ганна Василівна і сама чудово читає гуморески Павла Глазового, місцевих авторів.

Та чи не найяскравішим торжеством національного духу, краси і таїни народних обрядів і звичаїв, спадкоємності поколінь став мистецький фестиваль “Тернова хустка”, з ініційований відомою поетесою, заслуженим діячем мистецтв України Ганною Чубач за підтримки обласної і районної влади, Вінницького міжнародного земляцтва (голова Віталій Безносюк, виконавчий директор Олександр Шлак), Центру народної творчості обласного управління культури (директор Тетяна Цвігун).

Виступає господиня свята Ганна Секрет

Променисто сяють золотом погони,
Летять пісня понад плацом стройовим.
То карбують крок могутні батальйони,
Мідь оркестру кличе маршем бойовим.
Дмитро Акімов

Про ансамбль пісні і танцю Збройних сил України — цей військовий творчий колектив розповідає його художній керівник і головний диригент Дмитро Антонюк:

— Ансамбль було створено 9 січня 1939 року за наказом Кліма Ворошилова, наркома оборони Радянського Союзу. Пройшов він буремними шляхами Другої світової, був на семи фронтах і дав понад три тисячі концертів за роки війни. І зустрів перемогу концертом 3 травня 1945 року в Берліні, під Бранденбурзькими воротами. У роки війни в колективі працювали відомі артисти, музиканти, композитори, поети: Євген Долматовський, Михайло Фрадкін, Павло Вірський, Тарапунька і Штепсель, Олександр Сегаль, головний балетмейстер театру оперети, який нещодавно відзначив 90-річчя, багато інших видатних діячів культури і мистецтва.

У повоєнні роки в ансамблі працювали найкращі артисти різних поколінь: Костянтин Огневої, Іван Карабиць, Юрій Здоренко, Тарас Петриненко, Віталій та Світлана Білоножки, Павло Зібров, Володимир Гришко. Це горнило, кризь яке пройшло багато відомих музикантів. Сьогодні ансамбль підтримує найкращі традиції, які були закладені 70 років тому і має дуже високий рейтинг у країні. Він популярний серед населення всіх регіонів України. Так, 2005 і 2007 років балет ансамблю здобував перші премії на всеукраїнському конкурсі Павла Вірського. 2005-го отримав “Бренд року” в номінації “Народне визнання”, був нагороджений почесною відзнакою — Дипломом Верховної Ради за вагомий внесок у розвиток культури і духовності нашої країни, має звання заслуженого колективу України. На честь 70-річчя йому було присвоєно почесне звання “академічний ансамбль”.

Усією діяльністю ми підтримуємо великі пісенні традиції нашого народу. Зберігаємо ту історичну музичну спадщину, яка дійшла до нас, — козацькі пісні, пісні Січових Стрільців, українські народні, духовну музику. Кілька років тому наш хор відспівав повну Великодню літургію в Спасо-Преображенському кафедральному соборі Білої Церкви (в цьому місті розташований військовий гарнізон). Співали ми церковнослов'янською мовою. Опанувати такий репертуар було непросто, і ми чотири місяці готувалися до чотирьох годин літургії. Палітра ансамблю різноманітна, від духовної музики до джаз-року із хард-роковими групами. Так, у Шевченківські дні у травні на площі в Кіровограді у нас був концерт з рок-групою “Сад”, на слова Шевченка виконувалася рок-опера “Доле, де ти?” Ми не цураємося різних жанрів, щоб і молодь, і літні люди приходили на наші концерти. Готуємо також різноманітні тематичні програми — від святкових до заходів, приурочених вшануванню пам'яті Героїв Крут. Торік на День Незалежності дуже урочисто разом з нами презентував пісню “Прапор України” Олександр Пономарьов. У багатьох урядових заходах постійно задіяні наш хор, оркестр і балет.

— **Який склад ансамблю?**

— Майже 150 осіб. Нас вважають працівниками Збройних сил України, хоч у більшості наших виконавців не військова, а вища консерваторська та хореографічна освіта. Ми носимо форму як концертний костюм. Це організовує, дисциплінує і працює на позитивний імідж держави. Іздимо в гарнізони на концерти, польові навчання і

СПІВОЧЕ ВІЙСЬКО УКРАЇНСЬКЕ

часто чуємо: “Доки є такий колектив, живе й армія”. Наш обов'язок — забезпечувати дозвілля солдатів, офіцерів, їхніх сімей. Буваємо ми в “Десні”, Василькові, Білій Церкві, багатьох гарнізонах, куди маємо змогу доїхати, бо на жаль, нині це залежить від наявності бензину. І, звичайно, державні заходи, такі як День захисника Вітчизни, День Перемоги, День Незалежності тощо не обходяться без нас, ми зазвичай виступаємо або в пролозі, або на завершенні концерту.

— **Дмитре Жановичу, як давно Ви очолюєте колектив?**

— Сім років. До цього вісім років пропрацював художнім керівником Оркестру Міністерства оборони.

— **Часто буваєте за кордоном? Які поїздки справили на Вас найсильніше враження?**

— Їздили дуже багато. Цікавими були поїздки до Китаю. Ми об'їхали всі південні провінції — від Шанхая до Нанжиня. Виступали у Великому театрі в Шанхаї 2007-го — “Орієнтал-арт центрі”, що побудований у формі гігантського метелика і має багато залів. До речі, зали там дуже великі, наш Палац “Україна” порівняно з ними — неначе сільський клуб. Китайці із захопленням нас приймали, особливо пісні часів Другої світової й українські народні пісні й танці. Торік були в Туреччині, виступали в Стамбулі, також побували в Кишиневі, де наш оркестр грав на Міжнародному конкурсі “Пісня миру”. Запрошень багато.

Цього року ми відмовились від 23 концертів у Франції, бо працювали в телепроекті “Танцюю для тебе”. Плануємо продовжувати роботу в цьому шоу. По-перше, його роблять заради допомоги дітям. По-друге, в кризові часи це можливість підтримати колектив, заробити на обладнання, костюми, музичні інструменти. Адже ми живемо на самоокупності, й зароблені концертами гроші витрачаємо на наші “засоби виробництва”. Від армії надходить лише мінімальне фінансування.

— **Розкажіть, будь ласка, про сучасних авторів, з якими співпрацюєте.**

— Плідно співпрацюємо з Дмитром Павличком, з композиторами Володимиром Губою, Вадимом Крищенком, Олександром Злотником, Євгеном Пухляком, співпрацювали з нині покійним Олександром Білашем. Це люди, які пишуть про Україну, про армію. Звертаючись до цих тем, переважно співаємо про те, що бачимо у наших мріях. Наприклад, створили оригінальну сюїту “Козацькі мандри, або Як козаки Європу переспівали”. Взяли класичні фрагменти опер, оперет, і

“переспівали” їх популярними українськими піснями. Це один із засобів залучити сучасну молодь до опери.

Хочу зазначити, що патріотична музика некомерційна. На ній не заробиш. Але пишаюся, що наш колектив несе людям дух любові до рідної землі, бажання її захищати й відстоювати. Армії вже майже немає, а ось пісня, що несе військового пафос, — жива. Для нас важливо, щоб цим духом перейнялася молодь, яка зараз прагне іншого — поїхати за кордон, заробити грошей. Але є й винятки. Ось слова поета Анатолія Драгомирецького з пісні, музику до якої написав я, і яку виконує наш колектив:

*Лебедина калинова земле,
У полі тополі стрункі.
Міцнішими й вищими стали
Тараси й Богдани твої.*

— **Чи багато молоді в колективі?**

— Так, чимало. Тіна Кароль досі в нашому штаті. Оксана Козунь, талановита поетеса і композитор, що приїхала з Луцька; Інна Бордюг, солістка, яка має дуже сильний голос, Христина Охїтва. Наших дівчат часто запрошують на відомі телепроекти: “Яка то мелодія?”, “Танцюю для тебе” тощо. Молодь охоче йде в оркестр, в ансамбль.

Про творчі стосунки з ансамблем пісні і танцю Збройних сил ми запитали відомого поета Дмитра Павличка:

— Цей ансамбль відвідую дуже часто, ходжу на їхні концерти. Люблю їх, бо вони мають хор, який співає стрілецькі, козацькі, січові, пісні

воївків УПА, і мої пісні теж. Я написав 15 пісень для української армії.

Коли ми проголосували у Верховній Раді за Незалежність, то заспівали “Ой, у лузі червона калина”, пісню Богдана Хмельницького. На всіх етапах існування України пісня була як державотворчий збірник енергії. Ми з пісні народилися як нація. І не вмерли, як нація, завдяки пісні. Доки є пісня, доки співає цей ансамбль, — Україна живе. Тут справжнє міністерство оборони.

До цих слів поета додати нічого, крім його тексту пісні “Не тужить” на музику Олександра Білаша:

*Гомін по долині,
Де гвардійці йдуть,
Грає рідна зброя,
Сяє вольна путь!
Гей, там хлопці, мамо,
Смагли, наче мідь.
Як піду до війська,
Не тужить!
Не тужить за мною,
Не роніте сліз.
На козацькій полі
Я вродився й зріс.
Кличуть мене, мамо,
Голоси століть.
Як піду до війська,
Не тужить!
Встала Україна
Вільна від заков,
Мого роду воля,
Мого роду кров.
До прийому, мамо,
Поблагословіть.
Як піду до війська,
Не тужить!*

Спілкувалася
Людмила ІЛЬЄНКО

БЕРЕЖАНСЬКИЙ ЗАМОК: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Тетяна БУДАР,
м. Бережани Тернопільської обл.

Одна з найскраповіших візитівок Бережан — комплекс замку Синявських. Нині це головна пам'ятка національного значення Державного історико-архітектурного заповідника в нашому краї. З нагоди 455-ої річниці побудови замку, на базі ДІАЗу відбулися урочистості.

Свято розпочалося зі спецпогашення конверта "Бережанський замок". У ньому взяли участь науковці, поштовики, філателісти. Спецпогашення здійснили заступники директора Тернопільської дирекції "Укрпошти" Ігор Сердюк, Валентина Удич, начальник центру поштового зв'язку № 3 Світлана Лашкевич, начальник Бережанського відділення зв'язку Олег Легкий та інші.

У виставковому залі ДІАЗу відкрилася мистецька виставка "Замок: кризь пам'ять спогад проглядає". Тут демонстрували оригінальні картини й світліни фотохудожників Миколи Бездільного, Олега Шупляка, Юрія Дудика, Любомира Кузяка, Любові Бай, Зіни Токарської, Галини Дорош, Лідії Микулишин. Виставку доповнив макет замку, що його виготовив наш краєзнавець Василь Кардаш. До речі, присутні мали змогу побачити й диплом юнака за участь у художній виставці-ярмарку дитячих робіт "АРТ-терапія" представництва ООН в Україні з оригінальним написом: "За внесок у світ прекрасного та усмішку, подаровану Вами".

Відбулася науково-практична конференція "Бережанський замок у пам'яткоохоронній діяльності: історія, сьогодення, перспективи". Із доповідями виступили директор ДІАЗу Василь Зорик, його заступник із наукової роботи Богдан Тихий, завідувач науково-дослідного відділу Володимир Парацій, науковий співробітник Оксана Гурська, учений секретар Надія Волинець,

завідувач секції кафедри гуманітарних дисциплін Бережанського агротехнічного інституту Зіновій Мігоцький, старший науковий співробітник краєзнавчого музею Наталія Бойко, старший науковий співробітник музею книги Ольга Боднар, дипломантка Варшавської академії мистецтв Марта Дацина (Польща), директор ЗАТ "Львів-реставрація" Володимир Пашак.

Жваво проходив "круглий стіл" "Бережанський замковий комплекс: плановані, програмовані та передбачувані перспективи". Цікаві думки висловлювали заступник директора з наукової роботи Львівської галереї мистецтв Володимир Пшик, реставратор і колекціонер зі Львова Андрій Захарків-Олійник, депутат Бережанської міськради, голова ради районної громадської організації — кластера сільського туризму "Мальовнича Бережанщина", РО "Рідне місто" Володимир

Якимів, голова громадської ради при Державній екологічній інспекції області Галина Проців, автор макета замку, голова ради Бережанських художників Зіновій Мігоцький, голова районного осередку

Спілки політв'язнів і репресованих України, голова управи Братства ОУН-УПА "Лисоня" Орест Гуменюк, начальник відділу містобудування й охорони пам'яток і нагляду за будівництвом області Ярослав Пеле-

хатий, міський голова Степан Токарський, заступник голови райдержадміністрації Ігор Островський, начальник управління Держкомзему в районі Наталія Макар. Підсумки роботи конференції й "круглого столу" підбив директор заповідника Василь Зорик.

Як наголошували у виступах, нині науковцям, краєзнавцям, місцевій владі, мешканцям міста варто пам'ятати про історичну й архітектурно-мистецьку значущість нашого замкового комплексу й подбати про раціональний стан його використання.

У резолюції, яку ухвалили учасники конференції, йдеться про створення у замку нових, привабливих для відвідувачів зон: пристосування до експерсійного маршруту підвальних переходів, створення місць для кемпінгів (мобільно-готельного комплексу), для різноманітних ярмаркових, театралізованих дійств.

Наукові співробітники ДІАЗу мають скласти перелік архівних та

опублікованих джерел з історії замку, визначити межі його охоронної зони, встановивши обмежувальний режим використання території. Ідеться і про тісну співпрацю з інститутом "Укрзахідпроект-реставрація", підрядними організаціями, що реставрують замок.

Дійство з відзначення 455-ої річниці побудови замку завершилось екскурсією його територією. З великим інтересом присутні оглядали нові експонати, викопані в підвалах замку, зокрема відреставрована фігура жінки (скульптура Й. Піфстера з каплиці), яку відтворила польська студентка Марта Дацина.

Упродовж більш як чотирьох століть час і люди зруйнували замок, зазначали учасники заходів, та ми повинні докладати всіх зусиль, щоб його відродити. Нині заповідник намагається повернути замку Синявських втрачене обличчя, вдихнути в його мури нове життя. Це поверне давню славу Бережан — гордого й шляхетного міста.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

У Севастополі проходить традиційний фестиваль народної творчості "Чорноморська хвиля", започаткований 10 років тому для розвитку й популяризації української культури серед громадян міста.

18 і 19 липня в центрі Севастополя на літньому естрадному майданчику відбудуться концерти за участю переможців другого етапу фестивалю, присвяченого Дню Військово-Морських Сил України.

Творчі колективи та солісти, які бажають взяти участь у третьому етапі (14—24 серпня), можуть звертатися до президента фестивалю Тамари Маслової за телефоном 8(0692) 24-03-69.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Прогвіти"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
278-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕСЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301228
Наклад у липні — 27 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Прогвіти"
обов'язкове.

Індекс газети
"Слово Прогвіти" — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.

